משנה · אחרונים · יכין · סדר מועד

יכין פסחים

רבי ישראל ליפשיץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

יכין פסחים

רבי ישראל ליפשיץ

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/יכין-פסחים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 13
סעיף א 13
סעיף ב 13
סעיף ג 13
סעיף ד 13
סעיף ה 14
סעיף ו 14
סעיף ז 14
סעיף ח 14
סעיף ט 14
סעיף י 14
סעיף יא 15
סעיף יב 15
סעיף יג 15
סעיף יד 15
סעיף טו 15
סעיף טז 15
סעיף יז 15
סעיף יח 15
סעיף יט 16
סעיף כ 16
סעיף כא 16
סעיף כב 16
סעיף כג 16
סעיף כד 16
סעיף כה 16
סעיף כו 17
סעיף כז 17
סעיף כח 17
סעיף כט 17
סעיף ל 17
סעיף לא 17
סעיף לב 18
סעיף לג 18
סעיף לד 18
סעיף לה 19
סעיף לו 19
סעיף לז 19
סעיף לח 19
סעיף לט 19
פרק ב 19
סעיף א 19
סעיף ב 19
סעיף ג 19
סעיף ד 20
סעיף ה 20
סעיף ו 20
סעיף ז 20
סעיף ח 20
סעיף ט 20
סעיף י 20
סעיף יא 21
סעיף יב 21
סעיף יג 21
סעיף יד 21
סעיף טו 21
סעיף טז 21
סעיף יז 21
סעיף יח 22
סעיף יט 22
סעיף כ 22
סעיף כא 22

סעיף כב 22
סעיף כג 22
סעיף כד 22
סעיף כה 23
סעיף כו 23
סעיף כז 23
סעיף כח 23
סעיף כט 23
סעיף ל 23
סעיף לא 23
סעיף לב 23
סעיף לג 23
סעיף לד 24
סעיף לה 24
סעיף לו 24
סעיף לז 24
סעיף לח 24
סעיף לט 24
סעיף מ 24
סעיף מא 24
סעיף מב 25
סעיף מג 25
סעיף מד 25
סעיף מה 25
סעיף מו 25
סעיף מז 25
סעיף מח 25
סעיף מט 25
סעיף נ 25
סעיף נא 26
סעיף נב 26
סעיף נג 26
סעיף נד 26
סעיף נה 26
סעיף נו 26
סעיף נז 26
סעיף נח 27
סעיף נט 27
סעיף ס 27
סעיף סא 27
סעיף סב 27
סעיף סג 27
סעיף סד 27
סעיף סה 27
פרק ג 28
סעיף א 28
סעיף ב 28
סעיף ג 28
סעיף ד 28
סעיף ה 28
סעיף ו 29
סעיף ז 29
סעיף ח 29
סעיף ט 29
סעיף י 29
סעיף יא 29
סעיף יב 29
סעיף יג 29
סעיף יד 30
סעיף טו 30
סעיף טז 30
סעיף יז 30
סעיף יח 30
סעיף יט 30

סעיף כ 30
סעיף כא 30
סעיף כב 31
סעיף כג 31
סעיף כד 31
סעיף כה 31
סעיף כו 31
סעיף כז 31
סעיף כח 32
סעיף כט 32
סעיף ל 32
סעיף לא 32
סעיף לב 32
סעיף לג 32
סעיף לד 32
סעיף לה 32
סעיף לו 33
סעיף לז 33
סעיף לח 33
סעיף לט 33
סעיף מ 33
סעיף מא 33
סעיף מב 33
סעיף מג 33
סעיף מד 33
סעיף מה 34
סעיף מו 34
סעיף מז 34
סעיף מח 34
סעיף מט 34
סעיף נ 34
סעיף נא 34
סעיף נב 34
סעיף נג 34
סעיף נד 34
סעיף נה 35
סעיף נו 35
סעיף נז 35
סעיף נח 35
סעיף נט 35
סעיף ס 35
סעיף סא 35
סעיף סב 35
פרק ד 36
סעיף א 36
סעיף ב 36
סעיף ג 36
סעיף ד 36
סעיף ה 36
סעיף ו 36
סעיף ז 37
סעיף ח 37
סעיף ט 37
סעיף י 37
סעיף יא 37
סעיף יב 37
סעיף יג 38
סעיף יד 38
סעיף טו 38
סעיף טז 38
סעיף יז 38
סעיף יח 38
סעיף יט 38
סעיף כ 39

סעיף כא 39
סעיף כב 39
סעיף כג 39
סעיף כד 39
סעיף כה 39
סעיף כו 39
סעיף כז 40
סעיף כח 40
סעיף כט 40
סעיף ל 40
סעיף לא 40
סעיף לב 40
סעיף לג 40
סעיף לד 40
סעיף לה 41
סעיף לו 41
סעיף לז 41
סעיף לח 41
סעיף לט 41
סעיף מ 41
סעיף מא 41
סעיף מב 41
סעיף מג 42
סעיף מד 42
סעיף מה 42
סעיף מו 42
סעיף מז 42
סעיף מח 42
סעיף מט 42
סעיף נ 42
סעיף נא 43
סעיף נב 43
סעיף נג 43
סעיף נד 43
סעיף נה 43
סעיף נו 43
סעיף נז 43
פרק ה 44
סעיף א 44
סעיף ב 44
סעיף ג 44
סעיף ד 44
סעיף ה 44
סעיף ו 44
סעיף ז 45
סעיף ח 45
סעיף ט 45
סעיף י 45
סעיף יא 45
סעיף יב 45
סעיף יג 45
סעיף יד 45
סעיף טו 45
סעיף טז 46
סעיף יז 46
סעיף יח 46
סעיף יט 46
סעיף כ 46
סעיף כא 46
סעיף כב 46
סעיף כג 46
סעיף כד 46
סעיף כה 47
סעיף כו 47

סעיף כז 47
סעיף כח 47
סעיף כט 47
סעיף ל 47
סעיף לא 47
סעיף לב 47
סעיף לג 47
סעיף לד 48
סעיף לה 48
סעיף לו 48
סעיף לז 48
סעיף לח 48
סעיף לט 49
סעיף מ 49
סעיף מא 49
סעיף מב 49
סעיף מג 49
סעיף מד 49
סעיף מה 49
סעיף מו 49
סעיף מז 49
סעיף מח 50
סעיף מט 50
סעיף נ 50
סעיף נא 50
סעיף נב 50
סעיף נג 51
סעיף נד 51
סעיף נה 51
סעיף נו 51
סעיף נז 51
סעיף נח 51
סעיף נט 51
סעיף ס 51
סעיף סא 51
סעיף סב 52
סעיף סג 52
סעיף סד 52
סעיף סה 52
סעיף סו 52
סעיף סז 52
סעיף סח 52
סעיף סט 52
סעיף ע 53
סעיף עא 53
פרק ו 53
סעיף א 53
סעיף ב 53
סעיף ג 53
סעיף ד 53
סעיף ה 54
סעיף ו 54
סעיף ז 54
סעיף ח 54
סעיף ט 54
סעיף י 54
סעיף יא 54
סעיף יב 55
סעיף יג 55
סעיף יד 55
סעיף טו 55
סעיף טז 55
סעיף יז 55
סעיף יח 55

סעיף יט 55
סעיף כ 56
סעיף כא 56
סעיף כב 56
סעיף כג 56
סעיף כד 56
סעיף כה 56
סעיף כו 56
סעיף כז 57
סעיף כח 57
סעיף כט 57
סעיף ל 57
סעיף לא 57
סעיף לב 57
סעיף לג 57
סעיף לד 58
סעיף לה 58
סעיף לו 58
סעיף לז 58
סעיף לח 58
סעיף לט 58
סעיף מ 58
סעיף מא 58
סעיף מב 58
סעיף מג 59
סעיף מד 59
סעיף מה 59
סעיף מו 59
סעיף מז 59
סעיף מח 59
סעיף מט 59
סעיף נ 59
סעיף נא 59
פרק ז 60
סעיף א 60
סעיף ב 60
סעיף ג 60
סעיף ד 60
סעיף ה 60
סעיף ו 60
סעיף ז 60
סעיף ח 61
סעיף ט 61
סעיף י 61
סעיף יא 61
סעיף יב 61
סעיף יג 61
סעיף יד 61
סעיף טו 61
סעיף טז 62
סעיף יז 62
סעיף יח 62
סעיף יט 62
סעיף כ 62
סעיף כא 62
סעיף כב 62
סעיף כג 62
סעיף כד 62
סעיף כה 63
סעיף כו 63
סעיף כז 63
סעיף כח 63
סעיף כט 63
סעיף ל 63

סעיף לא 63
סעיף לב 63
סעיף לג 64
סעיף לד 64
סעיף לה 64
סעיף לו 64
סעיף לז 64
סעיף לח 64
סעיף לט 64
סעיף מ 64
סעיף מא 65
סעיף מב 65
סעיף מג 65
סעיף מד 65
סעיף מה 65
סעיף מו 65
סעיף מז 65
סעיף מח 65
סעיף מט 66
סעיף נ 66
סעיף נא 66
סעיף נב 66
סעיף נג 66
סעיף נד 66
סעיף נה 66
סעיף נו 66
סעיף נז 67
סעיף נח 67
סעיף נט 67
סעיף ס 67
סעיף סא 67
סעיף סב 67
סעיף סג 67
סעיף סד 67
סעיף סה 67
סעיף סו 68
סעיף סז 68
סעיף סח 68
סעיף סט 68
סעיף ע 68
סעיף עא 68
סעיף עב 68
סעיף עג 68
סעיף עד 69
סעיף עה 69
פרק ח 69
סעיף א 69
סעיף ב 69
סעיף ג 69
סעיף ד 69
סעיף ה 70
סעיף ו 70
סעיף ז 70
סעיף ח 70
סעיף ט 70
סעיף י 70
סעיף יא 70
סעיף יב 70
סעיף יג 71
סעיף יד 71
סעיף טו 71
סעיף טז 71
סעיף יז 71
סעיף יח 72

סעיף יט 72
סעיף כ 72
סעיף כא 72
סעיף כב 72
סעיף כג 72
סעיף כד 72
סעיף כה 72
סעיף כו 73
סעיף כז 73
סעיף כח 73
סעיף כט 73
סעיף ל 73
סעיף לא 73
סעיף לב 74
סעיף לג 74
סעיף לד 74
סעיף לה 74
סעיף לו 74
סעיף לז 74
סעיף לח 74
סעיף לט 75
סעיף מ 75
סעיף מא 75
סעיף מב 75
פרק ט 76
סעיף א 76
סעיף ב 76
סעיף ג 76
סעיף ד 76
סעיף ה 76
סעיף ו 76
סעיף ז 76
סעיף ח 76
סעיף ט 76
סעיף י 77
סעיף יא 77
סעיף יב 77
סעיף יג 77
סעיף יד 77
סעיף טו 77
סעיף טז 77
סעיף יז 78
סעיף יח 78
סעיף יט 78
סעיף כ 78
סעיף כא 78
סעיף כב 78
סעיף כג 78
סעיף כד 78
סעיף כה 79
סעיף כו 79
סעיף כז 79
סעיף כח 79
סעיף כט 79
סעיף ל 79
סעיף לא 79
סעיף לב 80
סעיף לג 80
סעיף לד 80
סעיף לה 80
סעיף לו 80
סעיף לז 80
סעיף לח 80
סעיף לט 80

סעיף מ 80
סעיף מא 81
סעיף מב 81
סעיף מג 81
סעיף מד 81
סעיף מה 81
סעיף מו 81
סעיף מז 81
סעיף מח 81
סעיף מט 81
סעיף נ 81
סעיף נא 82
סעיף נב 82
סעיף נג 82
סעיף נד 82
סעיף נה 82
סעיף נו 82
פרק י 83
סעיף א 83
סעיף ב 83
סעיף ג 83
סעיף ד 83
סעיף ה 83
סעיף ו 84
סעיף ז 84
סעיף ח 84
סעיף ט 84
סעיף י 84
סעיף יא 85
סעיף יב 85
סעיף יג 85
סעיף יד 85
סעיף טו 85
סעיף טז 86
סעיף יז 86
סעיף יח 86
סעיף יט 86
סעיף כ 86
סעיף כא 86
סעיף כב 86
סעיף כג 87
סעיף כד 87
סעיף כה 87
סעיף כו 87
סעיף כז 87
סעיף כח 87
סעיף כט 87
סעיף ל 88
סעיף לא 88
סעיף לב 88
סעיף לג 88
סעיף לד 88
סעיף לה 88
סעיף לו 88
סעיף לז 88
סעיף לח 89
סעיף לט 89
סעיף מ 89
סעיף מא 89
סעיף מב 89
סעיף מג 89
סעיף מד 89
סעיף מה 90
סעיף מו 90

סעיף מז 90
סעיף מח 90
סעיף מט 90
סעיף נ 90
סעיף נא 90
סעיף נב 91
סעיף נג 91
סעיף נד 91
סעיף נה 91
סעיף נו 91
סעיף נז 92
סעיף נח 92
סעיף נט 92
סעיף ס 92
סעיף סא 92

פרק א

סעיף א
אור לארבעה עשר

ליל שלמחרתו יהיה י"ד בניסן, אחר צאת הכוכבים [א"ח תל"ג רט"ז א']: וי"א ביה"ש [פ"מ. אב"י כ"כ הר"ן בשם הראב"ד, ומשום הכי נקט אור מדעדיין אור היום קצת. ולדיעה א' נ"ל למה דקי"ל דאור כוכבים נמי אור (כפסחים ד"ב א'), להכי נקט אור, ר"ל משעת יציאת אור הכוכבים]:

סעיף ב
בודקים את החמץ לאור הנר

בנר של שעוה יחידי, אבל בנר של חלב או שומן שירא שיטפטף ואינו בודק יפה לא יבדוק לכתחילה. ואם בדק באבוקה דמקטף קטיף נהוריה. או בשל שמן שאינו יכול להכניסו בחורין ובסדקין, אפי' בדיעבד לא מהני. ואפילו בדק ביום י"ג צריך לחזור ולבדוק בלילה, וכן כשלא בדק בליל י"ג ובודק ביום י"ד צריך לבדוק בנר שעוה כלעיל [תל"ג]. והנה מדאורייי' חמץ בביטול סגי ליה דמדמפקירו בלב שוב אינו עובר עליו בפסח בבל יראה, ואפ"ה הצריכו חכמים בדיקה, שמא יבא לאכלו, דלא דמי לשאר אסורים, דחמץ לא בדיל מיניה כולא שתא, ותו, דחמיר נמי משאר אסורים, שעובר עליו בבל יראה, להכי הצריכו רז"ל לבדוק אחריו ולבערו לגמרי. מיהו בבדיקה לחוד לא סגי, שמא ימצא אחר זמן איסורו חתיכת חמץ גדולה, שאינה בטלה מאליה, ואי משהי לי' פורתא, עובר עליו בבל יראה. ואף שיבטלה מיד כשימצאנה, בזמן אסורו לא מהני בטול, מדאינו ברשותו דהרי אסורה לו, להכי אחר הבדיקה יבטלו מיד:

סעיף ג
כל מקום שאין מכניסין בו חמץ

כל השנה:

סעיף ד
אין צריך בדיקה ולמה אמרו

במשנה לקמן:

סעיף ה
שתי שורות במרתף

[קעללער], ור"ל דאמרינן לקמן שצריך לבדוק חמץ בין החביות שבשתי שורות שבמרתף:

סעיף ו
מקום שמכניסין בו חמץ

כל השנה. ואפילי ברגיל רק ללכת לשם תוך הסעודה להביא משם דבר, חייב לבדוק, דשמא שכח שם פת לחם שבידו. מיהו במקום דשכיחי עופות או בהמות, כרפת או חצר שאינו מקורה, אפילו בודאי היה שם חמץ א"צ בדיקה דודאי אכלוהו שם:

סעיף ז
בית שמאי אומרים שתי שורות על פני כל המרתף

שבמרתף מונחים חביות שורות שורות בכל רצפת המרתף, ושוב מסדרין עליהן שורות, וכן מסדר וחוזר ומסדר עד הקירה, וקאמר ב"ש שבודק כל החביות שלצד הפתח על פני כולה לארכה ולרחבה כל השורות שבאותה דופן עד הקורה, וכמו כן כל החביות העליונות הרואות הקירה:

סעיף ח
ובית הלל אומרים שתי שורות החיצונות שהן העליונות

ר"ל השורה העליונה שלצד הפתח, הסמוכה לקורה, והשורה שלמטה ממנה לצד הפתח:

סעיף ט
וממקום למקום

כשבודק אינו חושש שמא ביני ביני, תביא חולדה חמץ שבכאן לבית הסמוך, או לזוית שבחדר זה, שבדקן כבר:

סעיף י
ומעיר לעיר אין לדבר סוף

דבשלומ' באותו בית מחדר לחדר יש לדבר סוף שהיה יכול לתקן שיבדקו כמה בנ"א כל החדרים ברגע א', אבל א"כ נחוש נמי שתביא מבית שבחצר זה לבית שבחצר אחר וכו' ואין לדבר סוף. ואע"ג דעכבר מצוי טפי, נקט חולדה לרבותא, אף דמצוייה שם חולדה דמעיזה טפי לבוא מיד אחר הבודק, אפ"ה לא חיישינן:

סעיף יא
ובארבעה עשר שחרית ובשעת הביעור

או או קתני, אבל אח"כ לא יבדוק, שמא יאכלנו:

סעיף יב
יבדוק בתוך המועד

בפסח, דהוא עצמו מחזר עליו לשרפו ואיך יטעה לאכלו:

סעיף יג
לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד

אפילו לאחר יו"ט. מיהו בבודק אחר יו"ט אינו מברך על ביעור, דאז אין בדיקתו מצוה קבוע, רק שלא יכשל בחמץ שעבר עליו הפסח שאסור בהנאה [תל"ה]:

סעיף יד
ומה שמשייר

ר"ל חמץ שמשייר אחר בדיקתו בליל י"ד:

סעיף טו
יניחנו בצינעא

ר"ל יצניענו היטב. ולהכי המתין תנא מלהשמיענו זה עד השתא, משום שלא רצה להפסיק עד שסיים כל דיני בדיקה:

סעיף טז
כדי שלא יהא צריך בדיקה אחריו

כשיחסר לחמו, כשיניח י' וימצא ט', יהיה צריך לבדוק ולבטל מחדש, אם לא שהניח במקום שא"א לשרץ או לתינוק לטלו [תל"ד]:

סעיף יז
רבי מאיר אומר אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש

דאע"ג דחמץ אינו אסור בהנאה מדאו' רק מסוף ו' שעות ולמעלה, אפ"ה מדרבנן אסור מתחלת ו', דבשעה א' טועה אדם:

סעיף יח
ורבי יהודה אומר אוכלין כל ד' ותולין

לא אוכלין ולא שורפין [כדכר התלוי, שאינו לא בשמים ולא בארץ], ומותר בהנאה:

סעיף יט
כל ה'

דביום מעונן טועה אדם ב' שעות, משא"כ לענין איסור הנאה, דאיכא הפסד מרובה, לא חיישינן רק לטעות שעה א':

סעיף כ
ועוד אמר רבי יהודה שתי חלות של תודה

של חמץ, וכל א' היתה בגודל עשרון שהוא מ"ג ביצה וחומש, דחלות תודה הם ל' מצה וי' חמץ:

סעיף כא
פסולות

ר"ל מדמונחים שם עד אחר זמן איסורו, להכי לקחו לחמי תודה שנפסלו, שמצויי' אז בעזרה, דכל החייבי תודה, מביאין בי"ג בניסן, דבי"ד אסור להביאן, דא"א לאכלן רק קודם חצות, והרי תודה נאכלת ליום ולילה, ואין מביאין קדשים לבית הפסול, ומדרבו המביאין בי"ג, שכיחי ג"כ פסולין בבוקר של י"ד:

סעיף כב
ומונחות על גג האיצטבא

[בענקע] שבהר הבית לישב העם עליהן, והיו גגות עליהן מפני הגשמים, ומניחין החלות על הגגות, להיות סימן להרואים:

סעיף כג
ניטלה אחת

דבשעה ה' נטלו א':

סעיף כד
ניטלו שתיהן

בשעה ו', וקמ"ל דאף דכהנים זריזים חיישינן לטעות ולא סגי בחלה א' ליטלה בשעה ו'. וזה לחומר איסור חמץ, וה"ה [באוהר]:

סעיף כה
ותרומה כל ה'

שלא להפסיד תרומ':

סעיף כו
ושורפין כתחילת שש

וקיי"ל דמותר לאכול חמץ עד שליש היום, וחשבינן היום מעלות השחר עד צאת הכוכבים, אמנם שעה א' מניית קודם חצות יום זה, אסור בהנאה מדרבנן. ומסוף שעה ו' ולמעלה אסור בהנאה מדאו', מיהו בבל יראה אינו עובר עד הלילה (תמ"ג):

סעיף כז
מימיהם של כהנים לא נמנעו מלשרוף את הבשר שנטמא בוולד הטומאה

ר"ל אף כשנטמא בשר הקודש רק בשני לטומאה:

סעיף כח
אעפ"י שמוסיפין טומאה על טומאתו

דבשר שנטמא בשני, נעשה שלישי, וכשנוגע עכשיו זה השלישי בבשר שנטמא באב, שהוא ראשון, נעשה השלישי שני, דאף דאין אוכל מטמא אוכל מדאו', עכ"פ מדרבנן מטמאו, ואפ"ה שרי, מדבל"ז שניהן צריכין שריפה. ונקט הך מלתא הכא, לאשמעי' סיפא דמלתא, דמדבריהם למדנו וכו':

סעיף כט
לא נמנעו מלהדליק את השמן

שמן של תרומה, דאי של קודש הרי אסור בהנאה כשנטמא, ונשרף בבית הדשן בעזרה, ולא להדליקו בנר להאיר:

סעיף ל
שנפסל בטבול יום

ר"ל באדם או בכלי שנטמא ונטבל ולא העריב שמשו עדיין, דאז דינו כשני לטומאה, והשמן שנגע בו אז נעשה שלישי. והא דנקט שמן שנטמא בטבו"י ולא שנטמא בשני, ה"ט משום דחכמים גזרו בכל ז' משקין שנגעו אפילו בשני שיהיו תחלה (כשבת י"ב ב') חוץ מבטבו"י. ולהכי נקט הכא טבו"י לרבותא (ועי' רמב"ם פ"י מאה"ט ה"ג):

סעיף לא
בנר

[לאמפע] שאינה של חרס, דכל כלי שנוגע באב הטומאה שע"י מת, נעשה כמוהו חוץ מכלי חרס:

סעיף לב

אע"פ שמוסיפין טומאה על טומאתו

דמת הוא אבי אבות, והנטמא בו הוא אב, והנר כשנגע בהטמא מת, נעשה אב כמוהו, וכשנגע עכשיו השמן שהוא שלישי בנר זה, נעשה זה השמן השלישי ראשון, וקמ"ל ר"ע טפי מר' חנינא, דאפילו ראשון מותר לעשות את השלישי. [והא דלא נקט נר שנטמא בשרן, או נר חרס שנטמא בטמא מת, דבשניהן הו"ל הנר דין ראשון, והשמן כשנוגע בו. נעשה ג"כ ראשון, דהרי משקין נעשין תחלה בכל טומאה שיגעו. ואף דזהו רק מדרבנן, אפ"ה יוסיף אדר' חנינא, דהרי ר' חנינא נמי רק מדרבנן קמ"ל, דמותר להוסיף טומאה דרבנן, דהרי מזה שנעשה השלישי שני, נמי טומאה דרבנן היא, דאוכל מטמא אוכל דין מדרבנן, י"ל דבאמת ר"ע ס"ל דאפילו טומאה דאו' מותר להוסיף. ולהכי קמ"ל דאפילו לעשות להשמן ראשון דאו' מותר]:

סעיף לג

אמר ר' מאיר מדבריהם

של ר"ח ור"ע, דמודו בבבא דבשר שנטמא:

סעיף לד

ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח

אע"ג דלת דמי, דגבי הך דר' חנינא טמא וטמא, משא"כ הך דרבי מאיר טהור וטמא, י"ל דסבירא ליה לר"מ דמדסתם ר' חנינא וקאמר בשר שנטמא בולד [שני], משמע ודאי אפי' נטמא הבשר בולד הטומאה דרבנן כגון שננומא הבשר במשקין שהיו שני, והרי ס"ל לר"מ דמשקין מטמאין אחרים רק מדרבנן, ולפיכך הך בשר שנטמא מהמשקין, טהור גמור הוא מדאו', ולא די שגזרו שיטמאו המשקין להבשר, אלא גזרו ג"כ שיהיו המשקין תחלה, נמצא הך בשר שהיה שני רק מתרי דרבנן, לר' חנינא מותר לעשותו שני דחד דרבנן, כשישרפו עם הבשר שהוא ראשון, דאוכל מטמא אוכל ג"כ דרבנן. לפיכך קאמר שפיר ר"מ, דכמו בבשר שנטמא במשקין הטמאים, דמדאו' טהור גמור הוא, אפ"ה מדאסרוהו חכמים שרי להוסיף לו טומאה דרבנן, לשרפו בהדי בשר שיעשוהו שני דרבנן, כמו כן מותר לשרוף חמץ טהור משהגיע שעה ו', דאסור רק מדרבנן, עם חמץ טמא:

סעיף לה
אמר לו רבי יוסי אינה היא המדה

דס"ל דמשקין מטמאין לבשר מדאו', וכבר קודם שישרפנו עם הבשר הראשון טמא היא, ואיך ילפת מנה לחמץ מתחלת ו', שהוא מותר מדאו':

סעיף לו
ומודים רבי אליעזר ורבי יהושע ששורפין

ר"ל ואפי' ר"א ור"י שנחלקו לקמן במתני', בהא מודו:

סעיף לז
על מה נחלקו על התלויה

ר"ל תרומת חמץ שטמא' מספק:

סעיף לח
וזו לעצמה

דס"ל דחייב בשמירת התלויה:

סעיף לט
ורבי יהושע אומר שתיהן כאחת

דס"ל דאינו חייב בשמירתה:

פרק ב

סעיף א
כל שעה שמותר לאכול

ר"ל כל שעה שאפשר בשום אופן שיהי' מותר לאכל חמץ, דהיינו בשעה ה' שמותר בה הכהן לאכול תרומה:

סעיף ב
מאכיל

מותר כל אדם להאכיל חולין לבהמה וכו':

סעיף ג
לבהמה לחיה ולעופות

צריכי, בהמה אע"ג שכשישתייר לא תצניעו, ושמא ישכח לבערו ויאכלנו, וחיה קמ"ל אף על גב דכשמשייר' מצנע', עכ"פ סד"א שעי"ז ישכח לבערו ולבטלו ויעבור על בל ימצא, ואיידי דנקט בהמה וחיה, נקט נמי עופות [ונ"ל דנקט עופות לשון רבים, למכלל

עוף בייתי ועורבין שמצויין בחצרו. ולאשמעינן דאח"כ, לכל עופות אפי' של הפקר אסור להאכיל. ועי' בתוי"ט פ"ה דנזיר מ"ה ד"ה בה"א, ודו"ק]. מיהו במצא אחר זמן איסורו שלא אכלוהו, חייב לבערו, מדמונח חמץ הפקר בחצירו [סמ"ג עשין ס' תמ"ה]:

סעיף ד

ומוכרו לנכרי

אפי' לא יאכלנו עכו"ם קודם פסח [שם]:

סעיף ה

ומותר בהנאתו

ר"ל בששרפו אז בשעה ה', ואפי' רק חרכו אז עד שאינו ראוי לכלב, מותר להנות ממנו אח"כ אפי' בפסח, וכ"ש שמותר ליהנות ממנו בשעה שישרפנו בשעה ה'. מיהו טוב שלא ליהנות ממנו בשעת שריפה, אפי' קודם זמן איסורו [תמ"ח מג"א ד']:

סעיף ו

עבר זמנו

תחלת שש:

סעיף ז

אסור בהנאתו

ועי' בקופת הרוכלין בכללא דחמץ:

סעיף ח

ולא יסיק בו תנור וכירים

אפי' לר"י דמצריכו שריפה אסור ליהנות משריפתו *):

סעיף ט

רבי יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה

דיליף [ג"ש] מנותר, שאסור באכילה ובהנאה, וענוש כרת כמו חמץ, ומצותו בשריפה, א"כ ה"ה חמץ:

סעיף י

וחכמים אומרים אף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים

ר"ל או מפרר ומטיל לים אף שאינו ים המלח, דס"ל חלב שור הנסקל יוכיח, שג"כ אסור בהנאה והאוכלו בכרת, ואפ"ה א"צ לשרפו מכח הילפותא מנותר, על כרחך משום דלא דמי לנותר בבל תותירו, א"כ ה"נ בחמץ. וקיי"ל כרבנן, אבל נוהגין לשרפו. מיהו אחר זמן איסורו מודו דהשבתתו בכל דבר [תמ"ה]:

סעיף יא
חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה

ואפי' באכילה שרי, רק נקט הנאה משום סיפא:

סעיף יב
לא יראה לך שאור

ומדעבר על לאו קנסינן לי' [הכי מסיק הש"ס]:

סעיף יג
נכרי שהלוה את ישראל על חמצו

והניח החמץ ביד עכו"ם למשכון, וא"ל אם לא אשלם עד יום פלוני, יהי' שלך מעכשיו דדוקא בב' לטיבותא מותר בהנאה, דהרהינו ואמר נמי מעכשיו, דאם לא הרהינו לא גרע מחמץ עכו"ם ברשות ואחריות ישראל, דאסור בהנאה [ת"מ], והיכא דלא אמר מעכשיו, הו"ל כחמץ ישראל בבית עכו"ם, דודאי באיסורי' קאי:

סעיף יד
אחר הפסח מותר בהנאה

אפי' לא הגיע זמן הפרעון עד אחר פסח, כשלא שילם, מותר החמץ:

סעיף טו
וישראל שהלוה את הנכרי על חמצו

מיירי ג"כ בב' לריעותא, דהרהינו וא"ל מעכשיו, דבלא הרהינו לא גרע מאילו קנהו מעכו"ם, דאין מעות קונות מעכו"ם [כח"מ קצ"ד], ובלא אמר מעכשיו, הרי בכה"ג אינו חייב באחריות אפילו בדיני עכו"ם [דבהכי סגי], וא"כ הו"ל כחמץ עכו"ם ביד ישראל, דלא עבר עליו כשלא קבל עליו הישראל האחריות גניבה ואבידה, דישראל ועכו"ם לא קנו משכון מהדדי:

סעיף טז
אחר הפסח אסור בהנאה

אפילו לא הגיע זמן הפרעון רק אחר הפסח, כשלא שילם אסור, ואפילו לא היה המשכון באחריות ישראל [תמ"א]. מיהו לב"ח ומג"א שם אינו חייב לבערו בפסח, ולח"י חייב לבערו בפסח:

סעיף יז
חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער

וא"צ להוציאו משם:

סעיף יח
רבן שמעון בן גמליאל אומר כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו

דהיינו במכוסה ג' טפחים, והכי קיי"ל, מיהו צריך לבטלו, לרש"י ור"נ מדרבנן, ולסמ"ק מדאור'. ואם לא בטלו עד זמן איסורו, חייב לפקח הגל ולבערו, כדי שלא יעבור בבל יראה ובלא נתפקח הגל עד לאחר פסח, אף שבטלו אחר זמן איסורו אסור החמץ [מג"א תל"ג סקי"ז]. מיהו בגל גדול שהחמץ אבוד תחתיו מכל אדם, לכ"ע א"צ לבערו אפי' קודם פסח, ובנתפקח אחר פסח מותר לאכלו אף שלא בטלו, דמדהיה אבוד לגמרי לא קרינן בי' שלך, ובגל שמסופק בפסח אם יפנהו כלל, אם נתחרט ופינה אותו לאחר פסח, מותר [רט"ז שם סקי"ח]:

סעיף יט
בשוגג

ששגג בתרומ', אף שהזיד בחמץ, רק שלא התרו בו משום חמץ, דאל"כ הרי חייב מלקות וקיי"ל קלב"ם:

סעיף כ
משלם קרן וחומש

אף דחמץ בפסח לא שוה מידי, עכ"פ בתשלומי תרומה לא אזלינן בתר דמים:

סעיף כא
במזיד

שהזיד בתרומה, אף שלא התרו בו, ואף ששגג בחמץ:

סעיף כב
פטור מתשלומים

דמזיד דתרומה פטור מקרן וחומש שחייב האוכל תרומה, ורק מדין מזיק חייב בקרן, והרי חמץ בפסח אינו שוה כלום, ולא הזיקו כלום:

סעיף כג
ומדמי עצים

ר"ל דבאכל תרומה טמאה דחייב בדמי עצים לבעלים, מדעכ"פ היתה ראויי' להסקה, ובאכלה חמץ בפסח במזיד, פטור מהדמי עצים, דחמץ בפסח אינו ראוי להסקה:

סעיף כד
אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח

ידי חובת אכילת מצה בלילה ראשונה:

סעיף כה
בכוסמין

[דינקעל]:

סעיף כו
ובשיפון

[האפער]:

סעיף כז
ובשבולת שועל

[ראגגען], ונוהגין בחיטין [תנ"ג] ונ"ל משום דשרירין וחזקי', שאינן מאתמצות כל כך מהר [כפסחים ד"מ ע"א]:

סעיף כח
ויוצאין בדמאי

דעי בעי מפקיר נכסי' וחזי לי'. [ועי' מש"כ בס"ד עירובין פ"ג סי' י"ג]. וכל הנהו צריכי' [עי' שבת פי"ח מ"א]:

סעיף כט
והכהנים בחלה ובתרומה

אף דאינן ראוין לזר:

סעיף ל
אבל לא בטבל

אפילו טבל דרבנן:

סעיף לא
ולא במע"ר שלא נטלה תרומתו

דהוה נמי טבל:

סעיף לב
ולא במע"ש

חוץ לירושלים:

סעיף לג
והקדש שלא נפדו

טעם כולהו מדהו"ל מצוה הבא בעבירה [ר"ן. ואילה"ק הרי בטבל דרבנן נמי לא נפק,

והרי בכל דרבנן שרי מהבב"ע, כלולב גזול ביום ב' [כסוכה ד"ל ע"א]. נ"ל זהו כשהמצוה דרבנן, אבל כשהעבירה מדרננן לעולם שייך מהבב"ע]:

סעיף לד

עשאן לעצמו אין יוצאין בהן

מדאינן משתמרות לשם מצה רק לשם זבח:

סעיף לה

עשאן למכור בשוק יוצאין בהן

דבעשאן למכור, אומר בלבו שכשלא ימכרם יהיו למצות של פסח. ואי"ל דהו"ל עכ"פ מצה עשירה [דהא נילושה בשמן] דמדהוא רק מעט, דרביעית הוא ומתחלק לכמה חלות [כש"ס דל"ח ב'], לא הו"ל כמצה עשיר':

סעיף לו

ואלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח

ידי מרור:

סעיף לז

בחזרת

[לאטוגע], ויש אומרים [קאפף זאללאט]:

סעיף לח

ובעולשין

[קירבעל]:

סעיף לט

ובתמכא

[מאאר רעטטיך]:

סעיף מ

ובחרחבינה

[אינדיווע] וי"א [פפעפפער קרויט]:

סעיף מא

ובמרור

[וועדמוט קרויט]:

סעיף מב
בין לחין

[פריש]:

סעיף מג
בין יבשין

בעלין יוצאין רק בלחים, ובקלחין אפי' ביבשי':

סעיף מד
אבל לא כבושין

במים מעת לעת, ובחומץ וציר י"ח [מינוטען] [י"ד ק"ה]:

סעיף מה
ולא שלוקין

מבושל ביותר [כך מוכח בעוקצין פ"ב מ"ו] וע"ש:

סעיף מו
ומצטרפין

מהרבה מינין, וכן נמי ה' מיני דגן מצטרף למצה:

סעיף מז
לכזית

הוא כחצי ביצת תרנגולת, אחר שידחק העלין יחדיו. והאוכל פחות מזה, לא יברך [ח"י תע"ג סק"כ]:

סעיף מח
ובדמאי

עי' סי' כ"ח:

סעיף מט
וכמעשר שני והקדש שנפדו

אבל בטבל ואחרינהו דנקט לעיל [מ"ה] לא יצא.:

סעיף נ
אין שורין את המורסן

[קלייע]:

סעיף נא
לתרנגולים

ואפי' אינו שוהה שיעור מיל:

סעיף נב
אבל חולטין

לשפוך עליהן רותחין דבכה"ג לא יחמיץ. מיהו אין אנו בקיאין בחליטה, ולהכי רק לרפואה שרי, ואז יתן הקמח או הגרעינין לתוך הרותחין, או יעשהו ממי פירות שאין מחמיצין [ח"י תס"ה]:

סעיף נג
האשה לא תשרה את המורסן שתוליך בידה למרחץ

לנקות את עצמה בהן:

סעיף נד
אבל שפה היא בבשרה יבש

וקיי"ל דאסור, דשמא יתלחלח [שם]:

סעיף נה
לא ילעוס

[קויען]:

סעיף נו
מפני שהן מחמיצות

מן הרוק [מיהו מחמץ של עכו"ם שהשאיל לישראל מותר לעשות מלוגמ' [תס"ו מג"א סק"ב]]. וה"ה רוק בהמה שמחמיץ, לכן נוהגין לבער הנותר ממאכלה, ולכתחילה לא יתן באבוס רק מעט מעט. וה"ה כל תולדות המים שמחמיצין. כמו חוטם ודמעות, אבל צואה עבה, וזיעה, ודם, בין שהן של אדם או בהמה, וכמו כן מי מרה, וחלב ושומן, אינן מחמיצין. וצואה רכה י"א דאינו מחמיץ, וי"א דדינו כמי פירות להחמיץ מהר עם מים [א"ר]. ומי רגלים דאדם, מחמיץ, ודבהמה י"א דהוה כמי פירות [ח"י תס"ו סקי"ד]. וזיעת כותל, תולדת רטיבות הוא ומחמיץ [שם]:

סעיף נז
אין נותנין קמח לתוך חרוסת

הוא משקה חמוץ עשוי לטבל בו הבשר:

סעיף נח
או לתוך החרדל

[זענף] מעורב במים:

סעיף נט
ואם נתן יאכל מיד

ודוקא בחרדל ס"ל כן, מדהחרדל חד וחריף מתעכב מלהחמיץ הקמח:

סעיף ס
אין מבשלין את הפסח לא במשקין

כל רטיבות היוצא מפירות, שמכשיר לקבל טומאה, כיין שמן ודבש, נקרא משקין:

סעיף סא
ולא במי פירות

כל רטיבות היוצא מתותים ורמונים או תפוחים וכדומה, שאינו מכשיר, נקרא "מי פירות":

סעיף סב
אבל סכין

אפי' קודם צליתו:

סעיף סג
ומטבילין אותו בהן

בשעת אכילתו, ובחרוסת וחרדל (ודוק) ונקט הכא דיני פסח, מדאיירי לעיל בחרוסת וחרדל שעשוי להטביל בהן בפסח:

סעיף סד
מי תשמישו של נחתום

שידיו מלוכלכות בבצק:

סעיף סה
ישפכו

במקום מדרון, דכשיתכנסו יתחמצו, ולהכי אף שהפקירן מקודם אפ"ה אסור לכתחלה מדאפשר באופן היתר, ודוקא בלש בפסח [תכ"ט ס"ד]:

פרק ג

סעיף א
אלו עוברין בפסח

מתבערין מן העולם מדעובר עליהן בבל יראה ואפי' נוקשה דאפי' הוא בעיניה לא עבר עליה בבל יראה, עכ"פ בדחזי לאכילה חיישינן דילמא אתא למיכל מנה, ובהכי איירי ת"ק [תמ"ב]:

סעיף ב
כותח הבבלי

עשוי מן [מאלקען] ומלח מעורבין עם פת שנעפש קצת שלא נפסל מאכילת כלב, וטובלין בו פת כשיאכלוהו:

סעיף ג
ושכר המדי

עשוי משכר תמרים ששרו בהם שעורים, דהו"ל נמי חמץ גמור שע"י תערובות. אבל שכר שלנו שכל עיקרו משעורים, לרוב פוסקים חייב כרת על שתייתו [כרא"ש כאן. ות"י תמ"ב סקט"ו, ואשל רסתמ"ב] וא"כ האיך סיים כאן במשנה ואין בהם כרת [ונ"ל דשכר שלנו אף שמעורב עם הרבה מים, לא מחשבי קרטי חמץ שבו כחמץ שע"י תערובות, דנ"ל דכל המים שנצרכים לחימוצו, הן הן כהחמץ ממש, ודומה לבו"ח דכל חדא וכו' ובהדדי אסור, וה"נ הגרעינין והמים ודו"ק. ואעפ"כ צ"ע לע"ד בשכר שלנו אם הוא בכרת, כשאין בו שום ממשות מהשמרים, ועי' באשל רסתמ"ב ודו"ק]:

סעיף ד
וחומץ האדומי

באדום נותנין שעורים ביין מעורב במים כדי שיחמיץ. ומיירי שנתערב שם מים מרובים, דאל"כ בטלו מים ביין [כרמג"א סתס"ב סק"ו]. [אב"י מיהו לתוס' [פסחים ל"ה ב' ד"ה מי פירות], מיירי ששרו השעורים במים קודם ששמום בהיין. ונ"ל דא"כ גם שכר המדי מיירי הכי ששרו והחמיצו הגרעינים במים קודם ששמום בהשכר, ודו"ק]:

סעיף ה
וזיתום המצרי

במצרים מערבין שעורין [וזאפראן] ומלח ומים, ושותין כדי לשלשל למי שנעצר, או לעצור להמשלשל:

סעיף ו
וזומן של צבעים

ר"ל מי סובין שנצרכים להצובעים:

סעיף ז
ועמילן של טבחים

עושין עיסה מתבואה, שלא הביאה שליש, ומכסין בה הקדירה לשאוב זוהמת התבשיל:

סעיף ח
וקולן

[קלייסטער]:

סעיף ט
של סופרים

דסופרין מדבקין בו ניירותיהן:

סעיף י
רבי אליעזר אומר אף תכשיטי נשים

היא עיסה מעורבת עם סממנים, שהנשים מדבקין אותו על בשרן להשיר השער. וכל הנהו דנקט ת"ק, הם או נוקשה בעין או חמץ גמור ע"י תערובות, ור"א אוסר אפי' נוקשה ע"י תערובות:

סעיף יא
כל שהוא ממין דגן

ר"ל כל חמץ שהוא ממין דגן, דיש חמוץ שאינו ממין דגן, כגון עיסת אורז שהחמיץ, אבל לא נקרא חמוץ רק סרחון [כפסחים ל"ה א']:

סעיף יב
הרי אלו באזהרה

דרק באכל החמץ בעינא חייב כרת, אבל בתערובות, אם יש כזית בכדי אכילת פרס לוקה, אבל בבל יראה עובר אפילו אין כזית בכדא"פ, כל שאין ששים נגד החמץ. וכל זה בשאינו מינו, אבל מין במינו אם התערובות לח בלח קודם פסח, מותר להשהותו, ואם נתערב קודם פסח יבש ביבש, אפי' מין במינו חוזר וניער בפסח מדרבנן [רמג"א רתמ"ב]:

סעיף יג
ואין בהן משום כרת

וקיי"ל דלא לקי אנוקשה [תמ"נ ותמ"ז]:

סעיף יד
בצק שבסדקי עריבה

שמחזק שבריה:

סעיף טו
ואם לא בטל במיעוטו

ובאין עשוי לחזק, אפי' בפחות מכזית חייב לבער, ודוקא בראוי לאכילה [שם סק"י]:

סעיף טז
וכן לענין הטומאה

בנגע שרץ בבצק שבעריבה, אם היה בפסח שאיסורו מחשיבו, אז אם הוא כזית, חוצץ, ולא נטמא העריבה, ואם הוא פחות מכזית, אז אם אינו מקפיד. הו"ל כנגע הטומאה בעריבה עצמה. אבל בשאר ימות השנה, לא תלי בשיעור הבצק, אלא אם מקפיד וכו' והיינו דקאמר וכן, דביש כזית ודאי מקפיד עליו:

סעיף יז
אם מקפיד עליו

שיטלו משם:

סעיף יח
חוצץ ואם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה

ונטמא העריבה אפי' הבצק גדול:

סעיף יט
בצק החרש

כחרש שלא ניכר בו שאין בו הדבור, כמו כן הבצק הזה לא ניכר בו סימני חמיצותו:

סעיף כ
אם יש כיוצא בו שהחמיץ

ר"ל אם יש כאן עיסה אחרת שנילש עם זו בשעה א', ובה ניכר כבר סימני חימוץ, אף ששניהן לא שהו שיעור חימוץ [ט"ז תנ"ט סק"ג]:

סעיף כא
הרי זה אסור

ובאין כיוצא בה, אם מתעסק בה אז אפי' שהתה יום שלם אינו מחמיץ, ואפ"ה לכתחילה ימהר לאפות כל עיסה כל מה שיכול, די"א דשהיות שבין העסק לעסק מצטרפות. אמנם אם שהה עיסה בלי עסק שיעור מיל [והוא י"ח [מינוטען]. ולח"י שיעור מיל הוא כמעט

כ"ג מינוטען במליחה, וה"ה בחמץ] אסורה. ובנתעסק כבר העיסה ונתחממה בין הידים, או בנילוש בבית שיש בו אש, בשהוי מועטת מתחמץ [ח"י שם]:

סעיף כב

כיצד מפרישין חלה בטומאה ביום טוב

. ר"ל הלש עיסה טמאה ביו"ט, כיצד יפריש חלתו, דלשרוף החלה ביו"ט אסור, גזירה משום שריפת קדשים ביו"ט דאסור מדאורייתא, ולהניח החלה כך, גם כן אי אפשר, דכשתחמיץ עבר בבל יראה, אע"ג דאינה שלו, הואיל ואי בעי מתשיל עלה כדידי' דמי, ולאפות החלה ג"כ אסור דחלה טמאה אסור באכילה, וטרח ביו"ט שלא לצורך אוכל נפש, ואע"ג דקיי"ל דאמרי' מתוך, עכ"פ צורך יו"ט קצת בעינן, ואין לומר יהי' רשאי לאפות' דהואיל ואי בעי' מתשיל עלה וחזי לי', כדידי' דמי, הואיל לקולא לא אמרי' [ותו דאע"ג דכדידי' דמי עכ"פ לא חזי לאכילתו]:

סעיף כג

רבי אליעזר אומר לא תקרא לה שם

ר"ל לא יקרא לה שם חלה:

סעיף כד

עד שתאפה

ואע"ג דצריך בא"י להפריש מן המוקף, ר"א ס"ל דמה שיצרפן אחר אפיי' בכלי להפריש חלתו, חשיב מוקף:

סעיף כה

רבי יהודה בן בתירא אומר תטיל בצונן

ולר"א אסיר, שמא לא יהא צונן כראוי:

סעיף כו

החמיצה

דלאו דידי' הוא, ולא ס"ל הואיל הנ"ל. מיהו דוקא בחלת א"י, אבל בחלת ח"ל כיון דרק מדרבנן צריך להפריש', לכ"ע כדידי' דמי. וקיי"ל לכתחילה כר"א, ובעבר ולש והפריש, יטיל בצונן [ח"י תנ"ז]:

סעיף כז

רבן גמליאל אומר שלש נשים לשות כאחת

שיעור עיסה לכל אחת:

סעיף כח
ואופות בתנור אחד זו אחר זו

אף שעיסה אחת ממתנת עד שיאפו השתים:

סעיף כט
וחכמים אומרים שלש נשים עוסקות בבצק

ס"ל דוקא כשעוסקת בבצק רשאין להמתין:

סעיף ל
ואחת עורבת

עורכת לחמה, דהיינו שמגלגלת עיסה לעשותו עוגות דקות, ומושחתן במים:

סעיף לא
ואחת אופה

ר"ל בשעה שזו אופה, אז ב' חברותיה, אחת לשה שלה והשנייי עורכת שלה, וחוזרת חלילה:

סעיף לב
ולא כל התנורים שוין

אדר"ג קאי, וקאמר דיש נשים עצלניות, ויש עצים לחים שאינן מתבערין מהר, ויש תנור שאינו מתחמם מהר, להכי עדיף טפי כחכמים, דכל זמן שעוסקת בבצק אינו מחמיץ:

סעיף לג
זה הכלל תפח

כשרואה שהבצק רוצה לתפוח:

סעיף לד
תלטוש בצונן

ר"ל תקטוף ותמשך העיסה במים צוננים, כדי שתתקרר העיסה שלא תחמיץ [ולשון לוטש הוא כמו לוטש נחושת, והוא בעשטרייכען], שמוליך ומביא ידו המלוחלחת במים על הלחם, כלוטש סכין על האבן:

סעיף לה
שיאור

עיסה שלא החמיץ כל צרכה:

סעיף לו
ישרף

אף ע"ג דאינו רק נוקשה:

סעיף לז
והאוכלו פטור

ממלקות וכרת:

סעיף לח
סידוק

עיסה שע"י חמיצותו נעשו בו סדקין הרבה:

סעיף לט
בקרני חגבים

שסדקיו דקין כקרני חגבים:

סעיף מ
כל שהכסיפו פניו

שנתלבן חצוניות העיסה:

סעיף מא
כאדם שעמדו שערותיו

מפני פחד, שפניו מכסיפין, והכי קיי"ל [תנ"ט]:

סעיף מב
מבערים את הכל מלפני השבת

אפי' חולין, ומשייר כדי צורך אכילתו לשבת ב' סעודו':

סעיף מג
תרומה מלפני השבת

מדאין לה אוכלין מרובין, וגם לבהמה אינו יכול להאכילה, לכן מהשתא יבערנה:

סעיף מד
וחולין בזמנן

דכשלא יזדמנו לה אוכלין יאכילן לכלבים בשבת, וקיי"ל דמבער הכל בע"ש קודם חצות [שלא יטעה בשאר שנים לבער ג"כ אחר חצות] ומשייר ב' סעודות לשבת, וסעודה ג' יעשה בפירות או בבשר מעט, ובשבת בשעה ה' יבער הנשאר ויבטל [תמ"ד]:

סעיף מה
ההולך

בערב פסח:

סעיף מו
לשחוט את פסחו

או או:

סעיף מז
ולאכול סעודת אירוסין בבית חמיו

דכולה מצוה נינהו:

סעיף מח
אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו

דיש לו שהות ביום:

סעיף מט
מבטלו בלבו

אבל אם הולך להציל וכו':

סעיף נ
הגייס

ישראל הנרדפים מחיל אויבים:

סעיף נא
יבטל בלבו

אפי' יש שהות, ספק נפשות עדיף, וסגי בבטול:

סעיף נב
ולשבות שביתת הרשות

ר"ל אבל בהולך לשבות ביו"ט אצל אוהבו וריעו:

סעיף נג
יחזור מיד

אפי' אין לו שהות לילך אח"כ לאוהבו:

סעיף נד
ונזכר שיש בידו בשר קודש

והרי קדשים קלים נפסלו ביוצא חוץ לחומת ירושלים:

סעיף נה
אם עבר צופים

הוא בכל סביבות העיר, כל שיכול לראות משם העיר, דירושלים הרים סביב לה:

סעיף נו
שורפו במקומו

ולא הטריחוהו לחזור:

סעיף נז
ושורפו לפני הבירה

דילפינן מחטאת דגלי קרא שכשיפסל ישרפוהו במקום אכילתו, וה"נ ראוי שישרפוהו בירושלים שהוא מקום אכילתן, רק מדאכסנאי הוא, שאין לו עצים להכי ישרפו בעזרה. מיהו הך ילפותא רק מדרבנן הוא, דקדשים קלים מק"ק לא גמרינן במה מצינו, דאל"כ ברישא למה לא נטריחוהו:

סעיף נח
מעצי המערכה

ולא מעצי עצמו, אפי' יש לו עצים, שמא ישתייר וישיבן לביתו ויחשידוהו שלקח מעצי הקדש:

סעיף נט
ועד כמה הן חוזרין רבי מאיר אומר זה וזה

חמץ ובשר קדש

סעיף ס
בכביצה

דס"ל חזרתו כטומאתו, דאין אוכל מטמא אוכל בפחות מכביצה:

סעיף סא
רבי יהודה אומר זה וזה בכזית

ס"ל חזרתו כאיסור אכילתו:

סעיף סב
וחכמים אומרים בשר קודש בכזית

משום חומרא דקדשים:

פרק ד

סעיף א
מקום שנהגו שלא לעשות

דגזרו שמא ע"י עסקו ישכח לבער חמץ ולשחוט הפסח:

סעיף ב
אין עושין

ואנו נוהגין לעשות מלאכה עד חצות [תס"ח מג"א סק"ו]. מיהו לאחר חצות אסור בכל מקום אפי' בעושה בחנם, מדהוה זמן שחיטת הפסח, ואף דהשתא ליכא פסח, הרי נאסר במניין, ולהכי נשאר באיסורו אף שנסתלק הטעם. ולא דמי למשקין מגולין, דשרו השתא מדליכא נחשים מצויין [כי"ד קט"ז], התם מתחלה גזרו רק במקום שמצויין נחשים. אמנם כל מלאכה המותרת בחה"מ שרי בע"פ לאחר חצות, ומותר לכתוב ספרים דרך למודו. ולהסתפר על ידי עכו"ם, מתיר רש"ל. ובשכח ליטל צפרניו, מותר לטלן אחר חצות [ח"י שם]:

סעיף ג
וחומרי מקום שהלך לשם

מיהו חומרי מקום שהלך לשם, אם דעתו לחזור, דוקא ביישוב אסור אבל חוץ לתחום שרי, ואם הוא עדיין תוץ לתחום, אפילו אין דעתו לחזור מותר:

סעיף ד
ואל ישנה אדם מפני המחלוקת

כשהולך למקום שאין עושין, אבל כשהולך למקום שעושין, אין בהשנוי משום חשש מחלוקת דלא יחשדוהו למחמיר, רק יאמרו מלאכה הוא דלית לי'. מיהו כשנוהג חומר מקום שיצא משם בדבר הנראה משום שדעתו לחזור, אל יתראה בפני הצבור:

סעיף ה
כיוצא בו המוליך פירות שביעית ממקום שכלו

לחיה מן השדה בשביעית, דאז חייב לבער מהבית כל מה שאסף מאותו המין מהמופקר:

סעיף ו
או ממקום שלא כלו למקום שכלו חייב לבער

ואי"ל הרי אל ישנה מפני המחלוקת, י"ל בביעור דאורייתא לא חיישינן למחלוקת. אי נמי בפירות, ידעו שהמקום גורם שיתבערו, ולא תליא במנהגא:

סעיף ז
רבי יהודה אומר אומרים לו צא והבא לך אף אתה

ר"י אדיוק דת"ק קאי, דמת"ק משמע, דדוקא במוליך ממקום שלא כלו למקום שכלו או איפכא, חייב לבער אבל בכובש ג' מינין בחבית אחת, וכלו ב' מינין, ס"ל לת"ק דאוכל כולן על סמך אותו שלא.... כלה, דמדכולן בלועין מהדדי, חשיבי כחד מין שלא כלה כולו אף דדמי למביא פירות שביעית ממקום שכלו ב' המינין למקום שלא כלו, דהשתא שלקח מתוכן המין הג' הרי הוא לא כלה ואפ"ה מותר [ועי' שביעית פ"ט מ"ה], להכי קאמר ר"י לת"ק צא והבא לך אף אתה מהשדה מין הבלוע מההיתר, כאותו מין שתרצה לאכול מהחבית, והרי לא תמצאנו בשדה, להכי יבערו:

סעיף ח
שנהגו שלא למכור

דגזרו שמא ימכר לו גסה דאסור מדינא:

סעיף ט
ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה

דגזרי' שמא ישכירנה לו לשבת, והרי אדם מצווה על שביתת בהמתו, אי נמי גזרינן שמא ימכרנה לו בע"ש סמוך לחשיכה, וכשיטעננה עכו"ם ויוציאנה מבית ישראל בשבת, יצעק לה ישראל שמכרת קולו, שתלך, כדי לעשות נחת רוח לעכו"ם במקחו, והרי הו"ל מחמר:

סעיף י
עגלים וסייחים

[פיללען]:

סעיף יא
שלמין ושבורין

אף דסיח ועגל שבורין לא חזו כלל למלאכה, גזרינן שבורין אטו שלמין, וקטנים אטו גדולים:

סעיף יב
רבי יהודה מתיר בשבורה

דלא חזי כלל למלאכה, כשיתגדלו:

סעיף יג
בן בתירה מתיר בסוס

במיוחד לרכיבה כ"ע מודו דשרי, דהרי חי נושא את עצמו, להכי רכיבתו אינו מלאכה, כי פליגי בסוס המיוחד להושיב עליו עוף חי שצדין בו [כעוף שקורין פאלקע]. לת"ק דוקא אדם חי נושא את עצמו, ולריב"ב כל חי נושא א"ע. ואנן קיימא לן [י"ד קנ"א] דמותר למכור כל גסה לעכו"ם, דהשתא אין מצויין כל כך הרבה ישראלים במקום אחד שימכרו זה לזה, ואם לא ימכר לעכו"ם יפסיד. ואי"ל הרי נאסר במניין, נ"ל דמיד בתחלה לא גזרו במקום פסידא, וזה בכל גזירה שגזרו [ככתובות ד"ס ע"א]:

סעיף יד
מקום שנהגו שלא לאכול

דנראה כאוכל פסח חוץ לירושלים:

סעיף טו
אין אוכלין

ואנן נוהגין לאסור אפי' צלי קדר, ואפי' מעופות. וח"י מתיר כל צלי קדר [תמ"ו]:

סעיף טז
מקום שנהגו להדליק את הנר בלילי יום הכפורים

דיו"כ אסור בתשמיש המטה, ושמא ישכח וישמש, אבל כשהנר דולק, הרי בל"ז אסור לשמש לאור הנר [כסי' ר"מ סי"א] ויזכיר א"ע:

סעיף יז
מקום שנהגו שלא להדליק

הם לא חששו לשכחה, רק חששו שמא כשיראה אשתו לאור הנר, יתקפנו יצרו וישמש במזיד. ואנן נוהגין להדליק [תר"י]:

סעיף יח
ועל גבי החולים

דמצוה להדליק אף בכל מקום שאין לחוש לתשמיש המטה, משום כבוד היום או בשאר מקום הצורך:

סעיף יט
מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה אין עושין

שלא יסיח דעתו מאבילות. וקיי"ל דכל מלאכה שיש בה שהוי, אסור עד חצות, אבל דבר האבוד מותר, וטוב לעשות ע"י עכו"ם [תקנ"ד]:

סעיף כ
רבן שמעון בן גמליאל אומר לעולם יעשה אדם עצמו תלמיד חכם

ולא מחזי כיוהרא, דיאמרו מלאכה הוא דלית לי' וס"ל כאביו [ברכות פ"ב מ"ה] דבשאר מילי אסור:

סעיף כא
ובגליל לא היו עושין כל עיקר

חכמים הוא דנטרו לי' לת"ק עד דסיים כל הנך מקום שנהגו, והשתא פליגי עליה בהך דקאמר מקום שנהגו במלאכ' בע"פ וכו'. וקאמרי אינהו, דלאו במנהגא תליא, רק פלוגתא היא, דחכמי יהודה מתירין וחכמי גליל אוסרין מדינא:

סעיף כב
והלילה

בגליל:

סעיף כג
בית שמאי אוסרין

כשאר יו"ט, דלילה כיום:

סעיף כד
ובית הלל מתירין עד הנץ החמה

כבתענית, דלילה מותר באכילה ויום אסור. [ודמי טפי לתענית, משום דאיסור מלאכה בע"פ, כדי שלא יתבטל משחיטת פסחו, כסי' א', ותענית וקרבן שוין. דשניהן לכפרה, כך כתב רתוי"ט, ודוחק בעיני, דעכ"פ פסח אינו לכפרה ולפעד"נ, להכי מדמינן ערב פסח לתענית, משום דשניהן מדברי סופרים, דמינן להו אהדדי, משא"כ יו"ט דאו']:

סעיף כה
ר' מאיר אומר כל מלאכה שהתחיל בה קודם לארבעה עשר גומרה בארבעה עשר

עד חצות, ואפילו במקום שנהגו שלא לעשות, ודוקא לצורך המועד, דאל"כ אפילו התחיל מקידם תלוי במנהגא:

סעיף כו
וחכ"א שלש אומניות עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות

מדלא קתני "רק שלש אומניות עושין וכו'", ש"מ דלהתיר טפי מת"ק קאתו, דאלו ג' אפי' לא התחיל שרי, אבל רק עד חצות ולצורך יו"ט, אבל שאר אומניות, רק בהתחיל בהן קודם לי"ד, שרי לגמור עד חצות לצורך המועד כר"מ, והכי קיי"ל [תס"ח]:

סעיף כז
החייטים

מדמצינו קולא במלאכתו, שההדיוט שאינו אומן מותר לתפור בחוה"מ, להכי בי"ד דקיל מדהוא מדרבנן, שרינן אפילו לאומן לתפור:

סעיף כח
הספרים

[שעערער]:

סעיף כט
והכובסין

שכן הקילו לבא ממדינת הים או מבית האסורים ולא היה אפשר להם להספר ולכבס מקודם מסתפר ומכבס בחוה"מ [תקל"א] ולהכי בי"ד שרי לכל:

סעיף ל
ר' יוסי בר יהודה אומר אף הרצענים

[שוהמאכער]: שכן הקילו במלאכתו לעולי רגלים, שמותרים לתקן מנעליהן בחוה"מ. אמנם רבנן לא ילפי עשיית מנעל חדש מתיקון מנעלים, וקיי"ל כחכמים [שם]:

סעיף לא
מושיבין שובכין לתרנגולים בארבעה עשר

ר"ל מותר לתקן מקום להושיב יחד תרנגול ותרנגולת, אבל להושיב תרנגולת לחמם ביצים [אויסצובריטען], אסור:

סעיף לב
ותרנגולת שברחה

מעל הביצים, ובחוה"מ מיירי בבא זו, דאסור להושיבה לכתחילה, קמ"ל דלהחזירה מותר:

סעיף לג
מחזירין אותה למקומה

ודוקא תוך ג' ימים לבריחה. דאין טרחה בזה כל כך [תקל"ו]:

סעיף לד
ואם מתה מושיבין אחרת תחתיה

בי"ד:

סעיף לה
גורפין

[אויסשיפפען] שזורקין הזבל לחוץ:

סעיף לו
ובמועד

ר"ל בחוה"מ:

סעיף לז
מסלקין לצדדין

אבל לא יזרקנו לחוץ:

סעיף לח
מוליכין ומביאין בלים מבית האומן

בי"ד:

סעיף לט
ששה דברים עשו אנשי יריחו

נהגו כולן שלא ברצון חכמים:

סעיף מ
מרכיבין דקלים

בדקלים יש כמו בכל האילנות ב' מינים הזכר עושה תמרים גרועים, והנקיבה אינה עושה כלל, ולכן נועצין ענף מהזכר בנקב שעושין בהנקבה, ועי"ז הנקיבה עושה תמרים יפים, והמעשה זו נקרא הרכבה [איינאימפפען]:

סעיף מא
כל היום

של י"ד, וטעמם מדחששו להפסד אם לא ירכיבו ביום זה:

סעיף מב
וכורכין את שמע

דמצוה לקרות פסוק ראשון של ק"ש בכוונה יתירה, ולהפסיק בין תיבה לתיבה כדי לכוון יפה, והם קראוהו בנחיצה וכרכיהו יחד כדי שלא להפסיק בין המלות, וי"א שלא היו אומרין ברוך שם כבוד מל"ו:

סעיף מג
וקוצרין וגודשין לפני העומר

שעשו גדיש מהתבואה חדשה לפני הבאת העומר, ולא חששו שמא יאכלו קודם העומר. ובגמ' אמרי' סמי מכאן קצירה, דרק לגדוש אסיר:

סעיף מד
ולא מיחו בידם

הא דהדר תני שלא מיחו, נ"ל דקמ"ל דאף לאחר שראום נוהגין כן הרבה פעמים, לא מיחו בם, מדהיה פנים לומר שהדין עמם, ומדאין הקלקול גדול כל כך הרבה:

סעיף מה
מתירין גמזיות

ענפים יבשים שכורתין לעצים:

סעיף מו
של הקדש

אבותם הקדישו הגזעין, והם התירו הענפים שגדלו אח"כ [ועי' פ"ג דמעילה מ"ה]:

סעיף מז
ואוכלין מתחת הנשרים בשבת

פירות שנמצאו תחת האילנות בשבת, שיש ספק אם נשרו בשבת:

סעיף מח
ונותנים פאה לירק

דירק אין מכניסין אותו לקיום ופטור מפאה, והם ס"ל דבמכניס הירק לקיום ע"י דבר אחר כירק שמתקיים אם מכניסו לקיום כשהוא בראשי הלפתות, שמיה קיום, וחייב בפאה. וחכמים ס"ל דאסור, דעי"ז יטעו לפטרו ממעשר, כשאר פאה והפקר, והרי ירק עכ"פ חייב במעשר מדרבנן:

סעיף מט
גירר עצמות אביו על מטה של חבלים

דנהגו לקבור המלך במטה יפה ונאה משום כבודו, לפי שהי' אביו אחז רשע, ביזהו והניח גופו במטה מחבלים וגררו בה לקברות:

סעיף נ
והודו לו

דמדלא עשה מעשה עמך אינו חייב לכבדו:

סעיף נא
כיתת נחש הנחשת והודו לו

שטעו בו לעשותו ע"ז:

סעיף נב
גנז ספר רפואות

שהיה להם ספר רפואות, שבו נכתב קמיעות עם צורות ומזלות, וכדי שלא יטעו בהן לע"ז, גנזו שלא יהיה מצוי ביד ההמון, אבל לא שרפו כדי להשתמש בו במקום סכנה:

סעיף נג
קיצץ דלתות של היכל ושיגרן למלך אשור

חתך טסי זהב שעל דלתות ההיכל [ת"י ורד"ק]:

סעיף נד
ולא הודו לו

מפני בזוי המקדש והיה לו לשחדו בדברים אחרים, אף שיהיה לו דחק עי"ז, או היה לו לסמוך על נס:

סעיף נה
סתם מי גיחון העליון

נחל יפה שבירושלים. וכשצרו האויבים על ירושלים, סתמו, כדי שלא יהיה להם לשתות:

סעיף נו
ולא הודו לו

מדהבטיחו הנביא שלא יכבשו ירושלים, וגם היה שם מעין אחר שלא יכול לסתמו, אף שאין מימיו יפין כאלו, לא היה לו להשחית נחלת ה', מפני יישוב א"י:

סעיף נז
עיבר ניסן בניסן ולא הודו לו

בל' של אדר שהוא כבר ר"ח ניסן, עיבר השנה ועשה אדר שני מפני שהיו הרבה טמאים שלא יוכלו להטהר לעשות הפסח בזמן קצר כזה, ואעפ"כ לא מיחו בו, משום אימת המלכות, ואין כאן חשש איסור כרת מחמץ בפסח, מדקיי"ל אתם ואפילו מזידין [כר"ה כ"ה א']. עוד נ"ל דהא דבירחו כלל תנא כל ג' דרישא בחד ולא מיחו, וכ"כ כלל כל ג' דסיפא בחד ומיחו, והכא אמר בכל בבא הודו, ולא הודו, דהתם כל הג' דרישא שלא מיחו היינו מחד טעמא מדאין איסורן חמור והיה קשה להפרישן. וכ"כ אותן ג' שמיחו,

היינו מחד טעמא מחשש שיעברו איסור דאוריית' הא אטו הא, אבל הכא בין בהודו או לא הודו, איכא בכל חדא טעמא אחרינא:

פרק ה

סעיף א
תמיד

של בין הערבים:

סעיף ב
נשחט

כל השנה:

סעיף ג
בשמנה ומחצה

דהיינו ב' שעות ומחצה אחר חצות, אף דזמן שחיטתו מדאורייתא אחר ו' ומחצה, שאז ינטו צללי ערב, אפ"ה אחרוהו ב' שעות, כדי שיהי' להם פנאי להקריב קודם לעשייתו נדרים ונדבות, שאסור להקריבם אח"כ. אבל לא רצו לאחרו יותר מב' שעות דאסמכוהו אקרא דכתיב בין הערבים, דמשמע בין ב' ערבים, להכי, חלקו אותן ו' שעות של אחר חצות, שיהיה התמיד באמצען, שעה א' לעשייתו, וב' שעות ומחצה לפני עשייתו וב' שעות ומחצה לאחר עשייתו:

סעיף ד
וקרב בתשע ומחצה

ר"ל גמר הקרבה היה בט' ומחצה, דשעה א' שוהה בעשייתו:

סעיף ה
בערבי פסחים נשחט בשבע ומחצה

משום שהפסח נשחט אחר תמיד של בין הערבים, והפסחים רבים, להכי הקדימו להתמיד שעה א':

סעיף ו
בין בחול בין בשבת

קאי גם אירשא, אף דבשבת ליכא נדרים ונדבות, משום לא פלוג תקנו שיהיה נשחט התמיד בשבת כבחול:

סעיף ז

חל ערב פסח להיות בערב שבת

ואז הרי צריך לצלות הפסח קודם שבת:

סעיף ח

והפסח אחריו

כדי שיהיה לו שעה א' יתירה לצלייתו:

סעיף ט

הפסח ששחטו שלא לשמו

שאמר בשעת שחיטה, הריני שוחטו לשם שלמים:

סעיף י

וקבל והלך וזרק

או או:

סעיף יא

שלא לשמו

אכולה קאי, דבאלו הד' מחשבתו פוסלת הזבח, בשחיטה, בקבלת הדם במזרק מצואר הבהמה, בהולכת הדם למזבח, ובזריקת הדם במזבח:

סעיף יב

או לשמו ושלא לשמו

בעבודה א':

סעיף יג

או שלא לשמו ולשמו

אי"ל כיון דכבר אשמעינן דלשמו ושלא לשמו פסול, מכל שכן שלא לשמו ולשמו, דאפסיל כבר מעבודה קמייתא, י"ל דסד"א טעמא דרישא דפסול משום דרק בגמר דבריו אדם נתפס, קמ"ל הכא דבתחלת דבריו נמי נתפס:

סעיף יד

לשם פסח ולשם שלמים

קמ"ל דאפילו שלמים מחשב בלא לשמה אע"ג דפסח בשאר ימות השנה שלמים נינהו:

סעיף טו

שחטו שלא לאוכליו

לחולה או לזקן או לקטן, שאין יכולין לאכול כזית:

סעיף טז
ושלא למנוייו

דסבור של חבורה אחרת הוא:

סעיף יז
לערלים

לישראלים שלא מלו:

סעיף יח
ולטמאים פסול

ודוקא כשאמר כן בשעת שחיטה, אבל אין מחשבת אוכלין פוסל בשאר עבודות [כ"כ תוס' הכא ד"ה שחטו]:

סעיף יט
בין הערבים

הא דנקט הכא קרא טפי מכולהו דלעיל, נ"ל משום דאיכא מאן דפליג בהא [כזבחים י"ב א']:

סעיף כ
ובלבד שיהא אחד ממרס בדמו

מנער ובוחש בדם שלא יקרוש:

סעיף כא
ואם נזרק

קודם לתמיד:

סעיף כב
השוחט את הפסח על החמץ

שהיה חמץ ברשות השוחט או המקריב או לא' מהחבירה, אף שאין החמץ בעזרה:

סעיף כג
עובר בלא תעשה

לגופה לא צריכה רק דיוקא קמ"ל דהא תמיד לא. והפסח כשר:

סעיף כד
רבי יהודה אומר אף התמיד

שבין ערבים שבערב פסח:

סעיף כה

רבי שמעון אומר הפסח בארבעה עשר לשמו חייב

אם שחט על חמץ, עובר:

סעיף כו

ושלא לשמו פטור

משום דאז הפסח פסול, להכי פטור כששחטו על חמץ:

סעיף כז

ושאר כל הזבחים בין לשמן ובין שלא לשמן

ששחטן בערב פסח אחר חצות על חמץ:

סעיף כח

פטור

אפילו שחטן קודם התמיד של ערביי', דאז כשרין הם, אפ"ה פטור כששחטן על חמץ, דרחמנא מעטינהו מלאו כששחטן בערב פסח:

סעיף כט

ובמועד

בשחט הפסח, בפסח על החמץ:

סעיף ל

שלא לשמו חייב

אף שנטמאו בעלים שלו בי"ד, דאז סתמיה לשם פסח שני קאי, והוא שחטו לשם שלמים, עכ"פ מדראוי גם לשלמים והוא הקריבו לשם כך, כשר הוא, וחייב:

סעיף לא

ושאר כל הזבחים

ששחטן בפסח על חמץ:

סעיף לב

בין לשמן בין שלא לשמן חייב

דכולן כשרים אף שלא לשמן:

סעיף לג

חוץ מן החטאת ששחט שלא לשמה

דחטאת פסול' כששחט' של"ש להכי פטו' כששחט' על חמץ:

סעיף לד
הפסח נשחט בשלש כתות

[אבטהיילונגען], ולא שחטו כל הקהל בשעה אחת:

סעיף לה
וישראל

וכל כת צריך שיהיה לכל הפחות י' בני אדם ומספקינן אי צריך ג' כתות ביחד או בזה אחר זה, להכי בעינן ג' כיתות של ל' ל' בני אדם:

סעיף לו
נעלו דלתות העזרה

ר"ל לא היה תלוי ברצונם להכנס כמה שירצו, אלא נכנסו לעזרה, עד שנתמלאת, ואח"כ נועלין העזרה, וכן בפעם ב'. [ונ"ל דלא נועלים רק להיכר כדי שלא יכנסו יותר, ויהי' נשחט בג' כתות, אבל בשעת שחיטת הפסחים פתחו השערים מיד, דאל"כ הרי כל הזבחים שנזבחו כששערי העזרה נעולים פסולים [כרתוי"ט פ"ג דתמיד מ"ז], ואפי' למ"ש בס"ד בחומר בקודש [פ"ד סי' י'] דבשאר קרבנות ששחטום כשהשערים נעולים כשרים בדיעבד, עכ"פ בפסח דלכתחילה מנ"ל, ואת"ל דבפסח היה קבלה בידם שיהיו השערים נעולים בשעת שחיטתו, וא"כ ק"ל למה דאמרינן בפסחים [דפ"ח ב'], במסופק אם חייב בפסח, דניתי קרבן ונתני, דאם מחוייב בפסח יהיה זה פסח, ואם לאו יהיה זה שלמים. וקשה והיכי אפשר, והרי בפסח צריך שיהיו השערים נעולים, ובשלמים ששחטן כשהשערים נעולים פסולים [כעירובין ד"ב א'], אע"כ או שכשהשער פתוח בזמן שחיטת הפסח כשר בדיעבד, או שאפילו לכתחילה צריך לפותחו גם בשחיטת הפסח ולא נעלו רק להיכר וכדאמרן, וכך מסתבר דבל"ז לא ידענא מנ"ל לרבותינו נעילה זו בשעת שחיטת הפסח:

סעיף לז
הכהנים עומדים שורות שורות ובידיהם בזיכי

כפות:

סעיף לח
ושורה שכולה זהב זהב

משום נוי:

סעיף לט
לא היו מעורבין

ר"ל גם השורות לא היו מעורבין, שתהיה שורה של זהב עומדת בין ב' שורות כסף אלא כל שורות של כסף עומדת לבד ושורות של זהב לבד והכל משום נוי:

סעיף מ
ולא היו לבזיכין שוליים

רחבים במקום מושבן, רק היו כמין [טריכטער] סתום מלמטה:

סעיף מא
שמא יניחום

שמא יושיבום על הקרקע וישכחוהו:

סעיף מב
ויקרש הדם

והרי קרוש לא חזי לזריקה:

סעיף מג
שחט ישראל

אם ירצה דשחיטה כשירה בזר בכל קרבן:

סעיף מד
וקבל הכהן

את הדם בבזך מצואר הבהמה, דמקבלה ואילך מצות כהונה:

סעיף מה
נותנו לחבירו

להכהן שעומד אצלו בשורה, והיה קצת הולך ומושיט לו, דבלא הליכה לא נקרא הולכה:

סעיף מו
ומחזיר את הריקן

כשמושיט לו המלא, מקבלו מיד, דאין מעבירין על המצות, ואח"כ מחזיר הריקן: (אב"י ולא מחזי כמשא, משום דמיד מקבל אחר בדומה לו [תוס' יומא כ"ז א' ד"ה מקום]:

סעיף מז
זורקו זריקה אחת

שזורק מתוך הבזך עצמו, דא"צ נתינת דם באצבע רק בחטאת:

סעיף מח
כנגד היסוד

כך צורת המזבח, מרובע התחתון עשוי מאבנים וסיד ועופרת, ל"ב על ל"ב אמה בגובה אמה, והוא נקרא יסוד, ועליו מרובע השני ל' על ל' אמה בגובה ה' אמות, והוא הנקרא סובב, ועליו מרובע ג', כ"ח על כ"ח אמה בגובה ג' אמות, והוא הנקרא מזבח, ובראש המזבח היה בולט בכל זוית, מרובע חלול של אמה על אמה בגובה אמה [ועי' מדות פ"ג מ"א]. ולפ"ז היה כל מרובע תחתון בולט אמה לכל צד ממרובע שממעל לו, אבל המרובע התחתון שעל הארץ שהוא היסוד, לא היה ארוך ורחב ל"ב אמה, בכל שטחו, רק אמה אחת בכל שטח מערב, ואמה אחת בכל שטח צפון, ולפיכך לא היה היסוד בולט אמה סביב רק מערב וצפון, ועוד אמה אחת לצד מזרח בקרן מזרחית צפונית, ואמה אחת בדרום בקרן דרומית מערבית, לפ"ז היה לכל הזויות יסוד, חוץ מקרן מזרחית דרומית. והנה מקום זריקת הדם רק בחטאת היה בחצי העליון של גובה המזבח, מדניתן דמו באצבע בחודו של קרן, אבל בכל שאר הקרבנות שנזרק דמן מחצי גובה המזבח ולמטה, יכול לזרוק דמן בכל זוית שירצה רק שיהיה יסוד תחתיו. ולא בזוית מזרחית דרומית ששם לא היה יסוד כלעיל, וקאמר הכא דגם בפסח הדין כן. וקיי"ל דבכור מעשר ופסח אין נותנין בזריקה דהיינו מרחוק, רק סומך שפת המזרק אל זוית המזבח, ושופך הדם בנחת במתן אחת [רמב"ם פ"א מפסח]:

סעיף מט
קראו את ההלל

הלויים שררו ההלל בשעת הקרבת הפסח של כל כת, והקהל עונין ראשי פרקים:

סעיף נ
אם גמרו שנו

חזרו וקראו הלל, דכשהיו פסחים רבים, לא הספיקו הכת לעשות פסחיהן כשכבר גמרו הלוים ההלל, להכי חזרו הלויים וקראוהו:

סעיף נא
ואם שנו שלשו

דכשעדיין לא גמרו פסחיהם, חזרו וקראוהו:

סעיף נב
אף על פי שלא שלשו מימיהם

דהכהנים רבים וזריזין:

סעיף נג
מפני שעמה מועטין

דכל ישראל זריזין להקדים למצוה:

סעיף נד
אלא שהכהנים מדיחים את העזרה

שפקקו הנקב שבו היה יוצא הנחל שעובר בעזרה, ועי"ז התפשטו המים בכל העזרה, והודחה הרצפה של שיש מדם הנשפך, ואח"כ פתחו הנקב והמים יוצאים:

סעיף נה
שלא כרצון חכמים

דרצון חכמים היה שלא יהיה מעשהו בשבת כבחול להדיח העזרה, דחיישינן שמא ידיח גם מקום אחר שאין בו רצפה, ואתי לאשווויי' גומות ואף שאין שבות במקדש, היינו רק לצורך עבודה:

סעיף נו
ר' יהודה אומר כוס היה ממלא מדם התערובות

מדם שעל הרצפה:

סעיף נז
זרקו זריקה אחת על גבי המזבח

דאם מעורב בו דם שנשפך אחר שנתקבל בכלי, נתכשר בזריקה זו:

סעיף נח
ולא הודו לו חכמים

דעכ"פ מעורב הוא עם דם התמצית שפסול לזריקה, ונתבטל, ולר"י אין דם מבטל דם:

סעיף נט
אונקליות

[האקען]:

סעיף ס
של ברזל היו קבועים בכתלים

כותלי העזרה:

סעיף סא
ובעמודים

[פפיילער] שבבית המטבחיים שבעזרה:

סעיף סב
מקלות דקים חלקים
[גלאטטע], ור"ל מקולפים:

סעיף סג
היו שם ומניח
המקל:

סעיף סד
ר' אלייעזר אומר ארבעה עשר שחל להיות בשבת מניח ידו על כתף חברו
ולא במקל מוקצה, ולרבנן כיון דצורך עבודה הוא, אין שבות במקדש:

סעיף סה
ותולה
בגידי ארכבות הבהמה:

סעיף סו
קרעו והוציא אימוריו
[איינגעווויידע] [ונקראו אימורים, על שהם מורים ואדונים על שאר איברים להקריבם לריח נחוח לה', כך כ' הערוך. ולפעד"נ, דאימורים הוא לשון ראש אמיר. שהוא ראש האילן ששם הפירות יותר משובחים מחום השמש, כמו כן אלו החלקים הם היותר משובחים שבבהמה להקריבם לגבוה. או שאמורים לשון אמירה ודבור, ור"ל אותן חלקי הבהמה שנאמר בהן בתורה להקריבם, וכך כ' קצת מזה הר"ב פ"ה מ"ו. אב"י בל"י אֵי מֵירָא. ר"ל חלק טוב]:

סעיף סז
נתנו במגיס
קערה:

סעיף סח
והקטירן על גבי המזבח
ר"ל נותנן לאחר להקטירן המזבח, דלא איהו גופיה מקטירן:

סעיף סט
יצתה כת ראשונה וישבה לה בהר הבית
בשבת מיירי, שאינן יכולין להוליך פסחיהן לבתיהם מדלא ערבו ערובי חצרות בירושלים [ועי' מ"ש עירובין פ"י סי' נ"ז]:

סעיף ע
שניה בחיל

הוא הרווח שמוקף סורג, [ניטטער], סביב לחומת עזרת נשים [ועי' מ"ש מדות פ"ב מ"ג]:

סעיף עא
והשלישית במקומה עומדת

דוקא נקט עומדת, דאין ישיבה בעזרה רק למלכי בית דוד, משא"כ ב' כתות הראשונים רשאין לישב במקומן [ועי' ירושלמי סוטה פ"ז סוף הלכה ז', כ"כ הגאון הגדול מהרע"ק שליט"א]:

פרק ו

סעיף א
וזריקת דמו

נ"ל דקמ"ל דזריקה דחי שבת, אף דאמרינן [שבת דע"ה ב'], דמתכוון דלתיוס בשר בית השחיטה בדם, חייב בשחיטה משום צובע, א"כ ה"נ סד"א מדמתכוון בזריקה דלתווס מזבח בדם לתסר, קמ"ל דדחי שבת:

סעיף ב
ומיחוי קרביו

קנוח קרביו מהצואה, והוא שבות, דדמי לדש פסולת ממאכל, ואפ"ה דוחה שבת, שלא יסריחו המעים. [ונ"ל דלהכי לא זכר הפשט, דהפשט אינו חייב רק במפשיט מדצריך לעור, והכא אינו מפשיטו בשבת רק כדי שלא יהא מוטל כנבילה [כשכת קי"ז], א"כ הו"ל מלאכה שא"צ לגופה. ולא אצטריך לאשמעינן דדחי שבת. ואי"ל מי גרע ממחוי קרביו דאינו רק שבות, ואפ"ה תני לה, י"ל התם קמ"ל אע"ג דצורך הדיוט הוא וגם חשש רחוק שבשעות מועטות יסריחו ואפי' הכי שרי]:

סעיף ג
והקטר חלביו

דבכל הני אי אפשר להמתין עד הערב, והקטר חלביו, אף דכשר כל הלילה, אפ"ה מדדחתה כבר שחיטה לשבת, הקטר נמי דחי שבת דחביבה מצוה בשעתה:

סעיף ד
אבל צלייתו והדחת קרביו

דאפשר ?גם כשתחשך:

סעיף ה
הרכבתו

להרכיבו על כתיפו דרך ר"ה לעזרה. ואף דזה רק שבות, דחי נושא את עצמו אפ"ה לא דחי שבת. [מיהו זהו לר' נתן [שבת דצ"ד], אבל אנן קיי"ל דדוקא אדם חי נושא את עצמו [ועי' פ"ד סי' י"ג]:

סעיף ו
והבאתו מחוץ לתחום

מיהו משמע מהכא דדוקא הבאתו אסורה, הא שילך הוא עצמו חוץ לתחום כדי להקריב פסח שרי דל"ד לשופר [עי' ר"ה פ"ד סי' נ'] דפסח שאני דאיסור כרת ואפ"ה מסתבר דגם הלוך חוץ לתחום אסור מדהי' אפשר לעשות מאתמול [ועי' מ"ש לקמן סי' כ"ב]:

סעיף ז
וחתיכת יבלתו

[ווארצע] שהיא מום בקרבן, ודוקא לחה שאינו יכול לחתכה רק בכלי, דהו"ל שבות משום מתקן, אבל במחתכה בידו, או יבישה אפי' בכלי, שרי, אף דנמי הו"ל שבות שאפשר מאתמול. שבות קל הוא, והתירוהו במקדש ועי' במלאכת גוזז:

סעיף ח
אין דוחין את השבת

דכולהו אפשר מאתמול. ומה"ט לא ערבינהו בחד בבא עם הנך דרישא, משום דהתם טעמא אחרינא איכא, מדאפשרי' לכשתחשך:

סעיף ט
רבי אליעזר אומר דוחין

דס"ל דלמכשירי מצוה אפי' מלאכה גמורה שרי:

סעיף י
מה אם שחיטה שהיא משום מלאכה דוחה את השבת

בקרבן פסח:

סעיף יא
אמר לו רבי יהושע יום טוב יוכיח שהתירו בו משום מלאכה

כשחיטה ובישול דמותרי' אפי' להדיוט:

סעיף יב
ואסור בו משום שבות

שאסרו להביא בהמה מחוץ לתחום לצורך אכילת יו"ט, אף דתחומין מדרבנן:

סעיף יג
מה זה יהושע מה ראיה רשות

צרכי הדיוט ביו"ט:

סעיף יד
למצוה

דקרבן צורך גבוה הוא:

סעיף טו
השיב רבי עקיבא ואמר הזאה תוכיח

להזות על טמא מת בז' שלו שחל בערב פסח בשבת:

סעיף טז
שהיא מצוה

שאם לא יזה לא יקריב פסח:

סעיף יז
והיא משום שבות

גזירה שמא יעברנה ד' אמות בר"ה [כך הוא בש"ס ורש"י כ' במתני' משום מתקן גברא, וצ"ע, אב"י נ"ל להצדיק רש"י, דר"ל אף דלר"א מכשירי מצוה דוחין, היינו היכא דגברא חזי, משא"כ הכא גברא לא חזי ורק מתקני בההזאה דלהוי חזי, וכדקאמר בש"ס]:

סעיף יח
אמר לו רבי אליעזר ועליה אני דן

ר"ל גם על הזאה אני חולק:

סעיף יט
אמר לו רבי עקיבא או חלוף

ר"ל שמא להיפך, ולא דס"ל באמת דשחיטה אינו דוחה שבת, רק משום דר"א שכח שלימד לר"ע דהזאה אינו דוחה שבת, ולא רצה ר"ע לומר לרבו ששכח, להכי דן כך לפניו, כדי שיהיה נזכר מעצמו דהכי אגמריה:

סעיף כ
בין הערבים במועדו

ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו:

סעיף כא
אמר לו רבי הבא לי מועד לאלו

להרכבתו וכו':

סעיף כב
כמועד לשחיטה

ר"ל שיהיה להן זמן קבוע כשחיטה, דהרי אפשר לעשותן מאתמול ולהכי לא ילפינן להו במה מצינו משחיטה. והזאה נמי אף דאי אפשר מאתמול עכ"פ כיון דלאו מגופא דפסח הוא, לא קאי עליה במועדו. וא"ת מ"ש מכל ק"ו שבעולם דהיכא דפרט קרא בחד דוכתא דכך הוא הדין אמרינן דילמוד סתום מן המפורש, ולא אמרינן הביא לי קרא בלמוד כמו שמפורש במלמד, י"ל דה"מ היכא דמסתבר דנלפינהו מהדדי, אבל הכא אדרבה מסתברא דלא נלפינהו מהדדי וכדמסיק כלל אר"ע וכו' דשחיטה א"א מאתמול ולהכי דחי שבת, אבל חתיכת יבלתו היה אפשר מאתמול, וכ"ש הזאה דאע"ג דא"א לעשותה מאתמול, אבל הרי אינה בגוף הפסח כלל, וכי ס"ד שיהיה רשאי לעשות שום איסור דאו' או דרבנן כדי שיהיה יכול להקריב פסחו, דבעידנא שמיעקר לאו לא מקיים העשה:

סעיף כג
אימתי מביא חגיגה עמו

חגיגת י"ד שנאכלת קודם הפסח. כדי שיהיה הפסח נאכל אחריו על השובע:

סעיף כד
בזמן שהוא בא בחול בטהרה

דחגיגה לא דחי שבת או טומאה:

סעיף כה
ובמועט

ר"ל כשהפסח מועט לאכילת החבורה, אז אוכלין החגיגה תחלה, ואח"כ הפסח על השובע:

סעיף כו
ובזמן שהוא בא בשבת במרובה ובטומאה

או או [ונ"ל דלהכי נקט הכא במרובה באמצע. שלא כסדרא דרישא, דברישא נקט חול

וטהרה גבי הדדי מדשייכי אהדדי, משום קרא דבמועדו, משא"כ בסיפא קמ"ל דלא תימא דבמרובה א"צ להביא חגיגה. אבל עכ"פ רשאי להביאו, להכי ערבינהו למרובה בין שבת לטומאה, לאשמעינן דכמו דבהנך אסור להביאו, כמו כן במרובה, מחשש שמא יבא לידי נותר [כפ"ח מ"ו]:

סעיף כז

ומן הנקבות

משא"כ פסח אינו בא מבקר או מנקיבות:

סעיף כח

ונאכלת לשני ימים ולילה אחד

יום י"ד וט"ו ולילה שבינתים:

סעיף כט

הפסח ששחטו שלא לשמו בשבת

בערב פסח, שהיה יודע שהוא פסח, ועקר שמו ושחטו לשם קרבן אחר, רק ששגגתו היה שהיה סבור שגם שלא לשמו דוחה שבת, או שסבור באותו רגע שאין היום שבת:

סעיף ל

חייב עליו חטאת

ולא מחשב מקלקל, דהרי הקרבן פסול, עכ"פ אהנו מעשיו דאם עלה לא ירד:

סעיף לא

אם אינן ראויין

כגון שהוא עגל או כבשה נקבה או איל זכר בן ב' שנים, והוא טעה שהיה סבור שזה פסח, או שאין היום שבת, או שסבור שמותר לשחוט אחרים לשם פסח:

סעיף לב

חייב

דפשע, דהו"ל לעיוני, ולא מחשב טועה בדבר מצוה:

סעיף לג

רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר

דטעה בדבר מצוה מתוך טרדתו במין זה, והרי עשה מצוה דכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרין, ולהכי פטור. ובפסח לא מחלקינן בין ראויין לאינן ראויין וכגון ששחט הפסח שהוא זכר לשם תמיד או לשם שעיר חטאת מוסף, ליתא, דהרי גם בכה"ג חייב מדיש להן קצבה, והיינו אימורי צבור וכדמסיק:

סעיף לד

אמר רבי אליעזר מה אם הפסח שהוא מותר לשמו

לשחטו בערב פסח בשבת:

סעיף לה

זבחים

ר"ל שאר זבחים:

סעיף לו

כששינה את שמן

ששחטן לשם פסח שדוחה שבת:

סעיף לז

אמר ליה רבי אליעזר אימורי ציבור יוכיחו

קרבנות האמורים שיקריבום הצבור, כתמידין ומוספין יוכיחו:

סעיף לח

והשוחט לשמן

שאר זבחים:

סעיף לט

אמר לו רבי יהושע לא אם אמרת באימורי ציבור שיש להן קצבה

דבראה שכבר שחטו התמידין או המוספין, יודע שא"צ לשחוט עוד אחר, להכי חייב בשחט אחרים לשמן, דהו"ל לעיונא:

סעיף מ

תאמר בפסח שאין לו קצבה

דבראה מין שראוי לפסח, אפשר שיטעה שמא פסח הוא, ושוחטו לשם מי שהוא, והו"ל טועה גמור:

סעיף מא

רבי מאיר אומר אף השוחט

זבחים אחרים בשבת:

סעיף מב

שחטו

שחט הפסח בשבת שבערב פסח:

סעיף מג
שלא לאוכליו

דהיינו זקן או חולה או קטן, שאינן יכולין לאכול כזית:

סעיף מד
ושלא

או או:

סעיף מה
למנוייו

לחבורה שלא נמנו עליו:

סעיף מו
למולין ולערלין לטהורים ולטמאים פטור

דהרי הפסח כשר [ועי' לעיל פ"ה מ"ג דשם הדין איפכא והא בהא תלי']:

סעיף מז
שחטו ונמצא בעל מום חייב

דהו"ל לעיוני:

סעיף מח
שחטו ונמצא טריפה בסתר

במקום שאינו נראה מבחוץ:

סעיף מט
פטור

דאנוס הוא ולא שוגג:

סעיף נ
שחטו ונודע שמשכו הבעלים את ידם

קודם שחיטה ונמנו על פסח אחר:

סעיף נא
מפני ששחט ברשות

דא"צ לחקור על זה:

פרק ז

סעיף א
מביאין שפוד של רימון

ר"ל מטה ארוך של [גראנאטאפפעל בוים], אבל של מתכות לא, דמתחמם הפנימי מחמת החיצון, ונצלה הפסח במקום נגיעת השפוד בפנים מחמת דבר אחר, ולא הו"ל צלי אש, גם לא יקח שפוד של שאר עצים, שיש בהם ענפים, דכשחותכן מהשפוד, מוציאין מים במקום החתך, אבל עץ הרימון חלק הוא:

סעיף ב
תוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו

ולא איפכא מנקובתו לפיו, משום דצריך שיתלהו בתנור עם בית השחיטה למטה, והרי צריך שיתן גם הגס שבשפוד למטה בתנור שלא ישמט, ואם יתחב מנקובתו לפיו, ישמט הפסח ממנו לתוך התנור:

סעיף ג
רבי עקיבא אומר כמין בשול הוא זה

שמתבשלין הכרעים בחללו כבקדירה:

סעיף ד
אלא תולין

כרעיו ומעיו בשפוד:

סעיף ה
אין צולין את הפסח לא על השפוד

של מתכות:

סעיף ו
ולא על האסכלא

[ראסט], והוא כעין טס ברזל:

סעיף ז
אמר רבי צדוק

חסורי מחסרא וה"ק, ואם האסכלא מנוקב, מותר, דעשוי כבריחים ותולה הפסח בחלל שבין הבריחים שלא יגע בברזל ולא חיישינן שמא יגע בבריח שבינתיים, ואמר ר' צדוק וכו':

סעיף ח
נגע

הפסח:

סעיף ט
בחרסו של תנור יקלף את מקומו

ר"ל יקלף הפסח במקום שנגע בחרס, דשם לאו צלי אש הוא רק צלי חרס. ומיירי באין רוטב רב במקום הנגיעה:

סעיף י
נטף מרוטבו על החרס

אפי' בחרסו של תנור וכברישא:

סעיף יא
וחזר עליו

דהרוטב הנצלה מחרס החם, חוזר ונבלע בהפסח:

סעיף יב
יטול את מקומו

והוא כעובי אצבע [י"ד צ"ו], משא"כ קליפה הוא כדי שינטל בבת אחת, וגרידה היינו שאינו ניטל כאחת, רק גורד בסכין מעט מעט. ולר"ן [חולין דרצ"ד א'], נטילה הוא רק עב קצת יותר מקליפה וכן משמע מרש"י הכא:

סעיף יג
נטף מרוטבו על הסולת

והסולת רותח, דנצלה הרוטב מהסולת:

סעיף יד
יקמוץ את מקומו

וישרוף אותו קומץ בחול, מדבלע מרוטב שנאסר, ודינו כקדשים שנפסלו, אף דהכא יש תערובות חולין, וכ"ש הקליפה ונטילה דרישא דישרפו:

סעיף טו
אם חבורת כהנים יאכלו

נ"ל דמיירי שסכו אחר שנגמר צלייתו, דאל"כ מי גרע מנטף רוטבו על החרס וחזר אליו, ויש לחלק [ועי' לעיל פ"ב מ"ה]:

סעיף טז
אם ישראל אם חי הוא ידיחנו

וינגבו, דחי לא בלע מהתרומה:

סעיף יז
ואם צלי הוא יקלוף את החיצון

ומותר השאר לזרים, וא"צ נטילה כברוטב לעיל, דסיכה משהו בעלמא הוא:

סעיף יח
לא יעשנו דמים על בני חבורה

ר"ל דאסור לתבוע דמי השמן מהחבורה:

סעיף יט
שאין פודין מעשר שני בירושלם

וגזירה מכירה אטו פדייה בירושלים דאסור מדאורייתא:

סעיף כ

שמקריבין בט"ז בניסן:

סעיף כא
ושתי הלחם

שמקריבין בעצרת:

סעיף כב
ולחם הפנים

שנותנין על השולחן משבת לשבת:

סעיף כג
וזבחי שלמי צבור

הן ב' כבשי עצרת הבאין עם ב' הלחם:

סעיף כד
ושעירי ראשי חדשים

שעיר אחד חטאת שבר"ח. ואע"ג שזה נכלל כבר בזבחי שלמי צבור, דהרי זה נמי מין דמים הוא, כמו שנכלל בהא שעירי רגלים, אפ"ה הדר ותני שעיר ר"ח, כיון דרק מדכתיב במועדו ילפינן דדחו שבת וטומאה, סד"א ר"ח לא אקרי מועד, קמ"ל. וכל אלו הקרבנות, נאכלין הן ובבאו בטומאה אין נאכלין:

סעיף כה
שלא בא מתחלתו אלא לאכילה

דכתיב לפי אכלו:

סעיף כו
נטמא הבשר

של פסח:

סעיף כז
אינו זורק את הדם

דעיקר הפסח לאכילה ואילה"ק האיך אפשר קודם זריקת הדם שנטמא הבשר. והחלב יהיה טהור. הרי הדם נזרק מיד קודם שנפתח הבטן. י"ל דמיירי שהיה ממרס בדם עד אחר שהוציא החלב [כפ"ה מ"ג]:

סעיף כח
זורק את הדם

והזריקה תועיל להתיר האימורין למזבח:

סעיף כט
יעשה בטומאה

ואין הפסח דוחה טומאה בצבור, רק בטומאת מת:

סעיף ל
הפסח שנזרק דמו ואחר כך נודע שהוא טמא

הפסח או הדם ולפי מה דקיי"ל [רמב"ם פ"י מאוכלין] דמשקין בית מטבחיא דכיין מיירי הכא רק בשנטמא הבשר זרק תנא דידן ע"כ דס"ל דדם מקט"ו דהרי מסיק דציץ מרצה על טומאת הדם וכ"ש דמרצה על טומאת בשר:

סעיף לא
הציץ מרצה

ואף דאין הפסח נאכל, פטור מפסח שני:

סעיף לב
נטמא הגוף

ר"ל שנודע אחר זריק', שנטמאו הבעלים:

סעיף לג
אין הציץ מרצה

דבשעת זריקה, גברא לאו בר מעבד פסח ראשון הוה:

סעיף לד
הנזיר

דבנטמא במת קודם הבאת קרבנו, סותר הכל:

סעיף לה
הציץ מרצה על טומאת הדם

ותגלחת הנזיר כשירה, ומותר לשתות יין ולהטמא למתים, והעושה פסח, הציץ מרצה וא"צ פסח שני:

סעיף לו
נטמא טומאת התהום

נזיר אחר שהביא קרבנותיו, והעושה פסח אחר שעשה פסחו. כשנודע להם שנטמאו הן עצמן קודם הקרבה, בטומאת מת שהיתה נעלמת מכל אדם:

סעיף לז
הציץ מרצה

כך הוא הלכה למשה מסיני:

סעיף לח
שורפין אותו לפני הבירה

בעזרה כדי לביישן שלא נזהרו מהטומאה:

סעיף לט
מעצי המערכה

שלא לבייש העני שאין לו עצים, א"נ להכי לא יביא עצים משלו לעזרה שמא יחזיר הנותר, ויחשדוהו שגנב עצים מהקדש. ואי"ל עכ"פ הרי נהנה מהקדש, י"ל לב ב"ד מתנה כשהקדישו העצים שיהיה מותר להם להנות כך:

סעיף מ
והנותר

ר"ל או הנותר מפסח טהור:

סעיף מא
או על גגותיהן מעצי עצמן

והא דתנן [ספ"ג] דאפי' כביצה שורפה לפני הבירה, התם באורח, והכא בבעה"ב:

סעיף מב
הציקנין

הקמצנין:

סעיף מג
הפסח שיצא

שיצא ביום י"ד חוץ לחומת ירושלים [ואי אפשר לאורמי מתני' שיצא בליל ט"ו מהבית שנאכל שם, דהרי גם בזה נפסל הפסח. ליתא, דהרי קתני שנשרף מיד, ואי בלילה, הרי אין שורפין קדשים ביו"ט]:

סעיף מד
תעובר צורתו

דמדאין פסולו בגופו, צריך שיפסל בלינה קודם שריפה:

סעיף מה
וישרף בששה עשר

ובט"ו לא, דאין שורפין קדשים ביו"ט:

סעיף מו
רבי יוחנן בן ברוקה אומר אף זה ישרף מיד לפי שאין לו אוכלין

ודוקא בנטמאו בעלים או מתו קודם זריקה, דלא אתחזי בשר לאכילה, והו"ל כפסולו בגוף הפסח:

סעיף מז
העצמות

שאסור לשברם, להוציא מהם המוח, והמוח נעשה נותר וטעון שריפה:

סעיף מח
והגידין

מיירי בגיד הנשה החיצון, או מיירי בשמנו של גיד אפילו של פנימי, דאלו אינן אסורים מדאורייתא, ונעשה נותר מדאורייתא וטעון שריפה, משא"כ גיד הנשה הטמון בפנימיות הירך, מדאורייתא אסיר, ויכול לזרקו מיד. ואילה"ק ליתי עשה דפסח ולדחי ל"ת דגיד,

בקושית גיסי הרב המאה"ג מו"ה אלחנן שליט"א, דנ"ל כל שצורתו גרמה איסורו, אין בו עשה כלל [ועי' זבחים דצ"ז ב']:

סעיף מט
כל הנאכל בשור הגדול

שכבר הוקשה בו כל הנאכל בו כבר כשהיה עגל:

סעיף נ
יאכל בגדי הרך

של פסח, ור"ל מחשב אכילה ונמנין עליו, ומהו, ראשי וכו', והיינו דקמ"ל תנא דאפילו הנהו מחשבו אכילה, ולהכי [לא] נקט איפכא כל שאינו נאכל בשור וכו':

סעיף נא
וראשי כנפים

הם קצוות [השולטער בלעטטער]:

סעיף נב
והסחוסים

[קנארפעל] שבאוזן ושבחזה וכדומה, ואלה נאכלין בשור גדול אם יבשלום הרבה:

סעיף נג
אבל המותיר בטהור

אינו לוקה, דניתק לעשה, דכתיב לא תותירו וגו' והנותר באש ישרף, מדסמיך שריפה ללא תותירו. ש"מ דהשריפה הוא תקון ללא תותירו. וי"א משום דלא תותירו הוא לאו שאין בו מעשה:

סעיף נד
והשובר בטמא

דרק בטהור חייבו רחמנא להשובר:

סעיף נה
אבר שיצא מקצתו

חוץ מהבית או החומה כלעיל סי' מ"ג. דנאסר מה שיצא, והפנימי כשר ואיך יעשה, הרי עצם שיש עליו כזית בשר. אע"ג שיצא אסור לשברו אפי' במקום שאין בשר:

סעיף נו
חותך

הבשר היוצא:

סעיף נז
וקולף

הבשר שבאותו עצם בחלק שלא יצא:

סעיף נח
עד שמגיע לפרק

[געלענקע], מקום שמחוברין שם העצם שבפנים עם העצם שיצא מקצתו:

סעיף נט
וחותך

ומשליך העצם היוצא אם אין בו מוח:

סעיף ס
ובמוקדשין

שאר מוקדשים שנפסלו ביוצא:

סעיף סא
קוצץ

מה שיצא:

סעיף סב
בקופיץ

[האקקע]:

סעיף סג
מן האגף

הוא במזוזה המקום שמקיש שם הדלת:

סעיף סד
כלחוץ

ואגף עצמו ג"כ כלחוץ, וביצא לשם נפסל ביוצא:

סעיף סה
החלונות

חלל החלון שבכותל הבית, לעניין אכילת פסח, ושבחומת העיר שאסור לקדשים קלים להוציאן מירושלים, ושבחומת עזרה לקדשי קדשים. ואותן החלונות אין להן דלת ואגף:

סעיף סו
ועובי החומה

גג החומה. ואע"ג דתנן במסכת מעשר שני [פ"ג מ"ח] דגגין לא נתקדשו, הכא מיירי בחומ' נמוכה, ששוה גגה לגובה קרקע העזרה:

סעיף סז
שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחר

פסח אחד:

סעיף סח
אלו הופכין

ר"ל מותרין להפוך:

סעיף סט
הילך ואוכלין

דדוקא אדם אחד אסור לאכול בב' חבורות, אבל הפסח מותר לאכלו בב' חבורות:

סעיף ע
והמיחם באמצע

[הקעסטעל] עם מים חמין שמוזגין ממנו יינם, רשאין לתנו בין ב' החבורות. ולא אכפת לן הפסק החבורות. ולרמב"ם ה"פ, ב' חבורות שאוכלים פסח א' או ב' פסחים בבית א', צריכין להתהפך, שלא יראו כחבורה אחת, ולפ"ז גם צריכין להפסיק מה"ט עם המיחם. ורבינו תוסי"ט כתב שלשון הרמב"ם לא משמע כן ור"ל מדכתב היו המים וכו' ע"ש. אולם לפע"ד משם ראיה להיפך, דהרמב"ם דמצריך היקף במקצת [עי' רכ"מ שם] אהא קאמר שפיר היו המים כו' רצונו לומר אם זהו ההיקף במקצת שעשו:

סעיף עא
כשהשמש

שהוא מחבורה א' ומשמש גם לחבורה הב':

סעיף עב
עומד למזוג קופץ את פיו

סוגר פיו, ואינו אוכל מה שכבר בפיו, דאל"כ אוכל פסחו בב' מקומות:

סעיף עג
ומחזיר את פניו

לצד חבורתו, שלא יחשדוהו שאוכל בחבורה האחרת [ותמהני, שמש עניא מה קעביד

דלחשדוהו, וכי המודר מלאכול משל חבירו, אסור לשמשו כשיאכל, שמא יחשדוהו שאוכל עמו], ולולא מסתאפינא נ"ל דר"ל דאחר שסגר את פיו שלא יטעה ללעוס ולאכול מה שבפיו בחבורה האחרת, מחזיר פניו, רוצה לומר מדיושב ואחוריו אל החבורה האחרת, כשרוצה למזוג להם, סוגר פיו ואחר כך מחזיר פניו אליהם, ומוזג להם:

סעיף עד

והכלה

שבושה לאכול לעיני כל:

סעיף עה

הופכת את פניה ואוכלת

ולא חיישינן שמא שוב תתהפך אח"כ ותאכל קצת שלא בהחזרת פנים, ונמצאת אוכלת הפסח בב' מקומות, ליתא, דהרי מתביישת לאכל לעיני החבורה, משא"כ אדם אחר אסור להתהפך מה"ט כך נ"ל:

פרק ח

סעיף א

ושחט עליה אביה

ולא אמרה תחילה אנה תאכל:

סעיף ב

תאכל משל בעלה

דמסתמא דעתה על של בעלה:

סעיף ג

הלכה רגל ראשון לעשות בבית אביה

שכך נהגו אחר הנשואין, לילך ולעשות שמחת יו"ט אצל אביה:

סעיף ד

תאכל במקום שהיא רוצה

ר"ל במקים שהיתה רוצה בשעת שחיטה, דאל"כ אין ברירה בדאו', ואסור' מלאכול בשתיהן. וקמ"ל דבלא ביררה, לא אמרינן דמסתמא ניחא לה בשל בעלה. ומיירי נמי באינה רגילה לילך לבית אביה, דאם רגילה מסתמא ניחא לה בשל אביה. ונ"ל דמה"ט נקט נמי התנא סתמ', דתאכל במקום שהיא רוצה, ר"ל במקום שיש הוכחה מבוררת שרוצה שם, דהיינו בין שהחליטה מתחילה לאכל שם, או ברגילה לילך לשם או לא:

סעיף ה
יתום

יתום קטן:

סעיף ו
ששחטו עליו אפטרופסין

ר"ל ב' אפטרופסין:

סעיף ז
יאכל במקום שהוא רוצה

אף שלא בירר בשעת שחיטה, דמן התורה א"צ קטנים להמנות כלל על הפסח ואעפ"כ אוכלין, דמ"ש תורה שה לבית אבות, משמע מכל מקום, שיאכלו אף שלא נמנו [עי' ר"ן נדרים לו"א]:

סעיף ח
לא יאכל משל שניהן

לא מזה ולא מזה, רק כשהתרצו יחד מאיזה יאכל:

סעיף ט
לא יאכל משל רבו

דלא ניחא לרבו שיאכיל פסחו להצד חירות שבו:

סעיף י
האומר לעבדו

נ"ל דהא דלא נקט שלוחו, דקמ"ל אף בעבד, דרגיל להכיר טפי בהי ניחא לרבו לא אמרינן דלהכי לא פי' רבו דעתו, מדסמך את עצמו שעבדו מכיר באיזה רגיל, אלא אמרינן מדלא פי' התרצה בכל מה שיעשה העבד:

סעיף יא
יאכל

אף דרגיל במין האחר:

סעיף יב
יאכל מן הראשון

מתניתן מיירי במלך שאמר לעבדו, אבל באדם אחר, דוקא ברישא שלא שחט רק אחד, יש לומר מדלא פי' איזה ישחט, על העבד סמיך, משא"כ בשחט עבד ב' פסחים, ליכא למימר הכי, ומדאין ברירה אסור בשתיהן. אבל במלך, מדיש לו רוב מעדנים, אינו מקפיד

איזה יאכל ולא סמך כלל על דעת העבד, רק על איזה שיזדמן לשחוט ראשון, להכי יאכל מהראשון, אף שהעבד מסופק היה. או י"ל דמשו"ה הקילו גבי מלך, כיון דהא דבדאורייתא אין ברירה מדרבנן הוא, להכי משום שלום מלכות, שלא יכעס, לא גזרו בי' רבנן:

סעיף יג

שכח מה אמר לו רבו

אם גדי או טלה:

סעיף יד

וטלה שלי

ואין בזה ענין לברירה, מדכבר מבורר הדבר אלא שהוא אינו יודע וכדאמרינן [ביצה ל"ח א'] וכבר בא חכם, ובש"ס אמרינן, שהולך אצל מוכר בהמות שרבו רגיל אצלו, ורוצה בתקנת רבו, ויאמר המוכר אם גדי אמר רבך, גדי שלו וטלה שלך [על מנת שאין לרבך רשות בו, דאל"כ מה שקנה עבד קנה רבו], וכן יאמר גם כן להיפך:

סעיף טו

ופטורין מלעשות פסח שני

דשניהן כשרין הן רק אנן לא ידעינן מי לזה ומי לזה [ונ"ל דמדלא קאמר סתם ופטורין מלעשות פסח, אין לדייק דדוקא מפסח שני פטורין, הא בפסח ראשון רשאין להביא אחר כשיש עוד פנאי להביאו, דמ"ש דכיון דנפטר כל אחד מהן בחד מהנך, ואכילת פסחים אינו מעכב [כש"ס ע"ח ב'] א"כ אינו יכול להביא אחר מחשש חולין בעזרה, אלא לרבותא נקט פסח שני, דלא מבעיי' פסח ראשון אחר דאסור להביא דהרי משנשחטו ב' הספיקות אסורין למשוך ידן מהם ולהמנות על אחר [כמ"ש פ"ט] אבל פסח שני סד"א דהו"ל כנאנס ולא עשה הראשון יעשה שני כלקמן רפ"ט קמ"ל:

סעיף טז

האומר לבניו

קודם עלותו לירושלים:

סעיף יז

הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלם

ונתכוון האב לזרזן למצוה, שיכבד הזריז לעשותו ראש, לזכות לאחיו על ידו:

סעיף יח
כיון שהכניס הראשון ראשו ורובו זכה בחלקו ומזכה את אחיו עמו

נ"ל דלמ"ד שה לבית אבות דאורייתא [כגיטין דכ"ה], הכי פירושו, דעכ"פ צריך האב לזכות לכולן בתחילה עליו, דאל"כ הרי נאכל שלא למנוייו:

סעיף יט
עד שיזרוק עליו את הדם

דוקא להמשך ממנו, אבל להמנות עליו מודה דעד שישחט:

סעיף כ
הממנה עמו אחרים בחלקו

בחלק שיש לו בהפסח:

סעיף כא
רשאין בני חבורה ליתן לו את שלו

ר"ל דרשאין לומר לו טול חלקך וצא, דאין אנו רוצים שיתערב זר בינינו, דהרי פסח מותר לאכלו בב' חבורות:

סעיף כב
זב שראה שתי ראיות

דצריך ז' נקיים וא"צ קרבן:

סעיף כג
שוחטין עליו בשביעי

של ז"נ שלו ודוקא בטבל כבר ולא העריב שמשו, אבל בלא טבל, לא, דשמא יפשע ולא יטבול ומה"ט לא נקט נמי נדה, דהרי טבילתה בלילה ושמא לא תטבול. מיהו טמא מת, אפי' טבל והוזה, כל שלא העריב שמשו, נדחה לפסח שני:

סעיף כד
ראה שלש

דאז חייב גם כן להביא קרבן בח' שלו:

סעיף כה
שוחטין עליו בשמיני שלו

אף שתולה בדעת אחרים שיקריבו קרבנו. ודוקא שמסר קרבנותיו כבר לב"ד, אף שלא הוקרבו עדיין, חזקה שיקריבום הב"ד עוד היום:

סעיף כו
שומרת יום כנגד יום

עי' בהקדמתי לטהרות סי' כ"ז וסי' ע', דברוא' יום א' או ב' בי"א יום שבין נדה לנד', טובלת למחר וסופרת יום ההוא בטהרה, וכשתעריב שמשה, טהורה:

סעיף כז
שוחטין עליה בשני שלה

אף שהוחזקה קצת לראית, טפי מזב:

סעיף כח
והזבה

ר"ל בראתה ג' ימים בי"א יום הנ"ל, שאז זבה היא וצריכה ז' נקיים, וחייבת להביא קרבן ביום הח':

סעיף כט
שוחטין עליה בשמיני

נ"ל דמדקתני סתמה משמע גם בפסח שני, ולפ"ז קמ"ל הכא גם באשה, אף דבשני, נשים רשות [כרמב"ם פ"ז ה"ג מק"פ], או נ"ל דקמ"ל אף דבליל שאחר שמיני שלה, יתחילו ימי נדתה, והרי אז רגילה לראות דם, דמדאמרה תורה על ימי זיבה שהן בלא עת נדתה, ש"מ דז' ימי נדה הן עת נדתה ורגילה לראות בהן, אפ"ה שוחטין עליה. [אב"י כוונת רבינו הגדול בפי' הא' היא שיכולה לעשות אפי' בפסח שני חבורה שכולה נשים, ועל זה הראה על הרמב"ם עי"ש, ועי' לח"מ שם פ"ה ה"ח]:

סעיף ל
האונן

כל יום המיתה של א' מז' קרובי האדם, אביו ואמו, אחיו ואחותו, בנו ובתו, ואשתו, הוא אונן דאו' ואסור לאכול קדשים, ולילה של אחריו הוא אונן מדרבנן, ויום חבורה שאינו יום מיתה, נמי מדרבנן, ולילה שלאחריו מותר [זבחים ד"ק ע"ב]:

סעיף לא
והמפקח את הגל

ר"ל מי שפתח גל אבנים שנפל על אדם, שיש לחוש שימצאנו מת. ויהי' הפותח טמא למפרע:

סעיף לב
שהן יכולין לאכול כזית שוחטין עליהן

דאונן כיון דאנינות לילה רק מדרבנן, במקום כרת לא גזרו, ומפקח גל, נמי חזקת טהרה יש לו:

סעיף לג
שמא יביאו את הפסח לידי פסול

דאונן שמא בטרדתו יטמא למתו, ואף לאחר קבורה, שמא יזכיר א"ע אח"כ שנטמא. ומפקח גל שמא ימצאנו מת, ויטמא למפרע, וחולה וזקן שמא יתחלשו ולא יאכלו כזית, ויושב בבית אסורין, מיירי בבית אסורין של עכו"ם, דאפשר דמשקרי בהבטחתם. ומיירי נמי שהאסורין הוא חוץ לירושלים. שאי אפשר להוציא הבשר לשם, אבל באסורין של ישראל, והם הבטיחוהו להוציאי בערב, או שהאסורין של עכו"ם אבל הוא תוך ירושלים, אפי' לשחוט עליהן בפ"ע שרי:

סעיף לד
לפיכך אם אירע בהן פסול

הפסולים שזכרנו:

סעיף לה
פטורין מלעשות פסח שני

דבשעת זריקה כשר היה:

סעיף לו
חוץ מן המפקח בגל שהוא טמא מתחלתו

דמדמצאוהו מת, לא חיישינן שמא בשעת שחיטה חי היה. מיהו בגל ארוך כל כך עד שאפשר שלא האהיל אז עדיין עליו, פטור:

סעיף לז
ואין עושין חבורת נשים ועבדים וקטנים

לאכילת פסח, דנשים ועבדים יחד לא, משום זנות, ועבדים וקטנים יחד לא, משום משכב זכור, וקטנים לחודא נמי לא, דמדאינן בני דעת שמא יפסלוהו, אבל ביש בהן דעת והגיעו לעונת נדרים, וכמו כן נשים או עבדים כל חד לחודייהו שרי:

סעיף לח
אונן טובל ואוכל את פסחו לערב

דאנינות לילה דרבנן, ובמקום כרת לא גזרו וא"ת ויהיה נמי דאורייתא ניתא עשה

דאכילת פסח ונדחי ל"ת דאונן, י"ל כיון דאין אכילת פסח מעכבת הו"ל כאכילת שאר קדשים דנמי מצוה ואפ"ה גלי רחמנא דאינה דוחה לאנינות. אמנם טבילה צריך, דלמא הסיח דעתו ונטמא בשאר טומאות. אבל אם וודאי הסיח דעתו צריך כל אדם הזאה ג' וז' [כיומא ד"ל ע"ב] מיהו לערב דקתני אטבילה נמי קאי, דאי יטבול ביום, הרי עדיין נשאר באנינותו ושמא יסיח דעתו אחר שטבל ויתטמא בטומאת ערב:

סעיף לט

השומע על מתו

ששמע שמת לו מת שחייב להתאבל עליו, והו"ל ביום שמוע' אונן דרבנן:

סעיף מ

והמלקט לו עצמות

רגילים היו לקבור תחלה בקרקע לחה, כדי שיתעכל הבשר מהר, ואח"כ קוברין העצמות אצל האבות במקום נכבד, או מעלין העצמות לא"י, וביום שלוקטין אחרים העצמות של אביו ואמו, חייב להתאבל כל היום ההוא מדרבנן:

סעיף מא

טובל ואוכל בקדשים

לערב, דאפילו ביום שרי מדאורייתא:

סעיף מב

ובית הלל אומרים הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר

וצריך הזאת ג' וז'. וא"ת הרי הו"ל מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ואיך לא נמנה בפ"ד דעדיות, י"ל כיון דאית בה נמי קולא לב"ה דפטור מכרת כשלא עשה פסח ראשון א"כ י"ל כדאיתשיל בבהמ"ד בכה"ג איתשיל [כחולין נ"ב ב'] [ונ"ל דלהכי קאמר "כל הפורש מערלה", ולא קאמר כל שהערלה פרשה ממנו, לאשמעינן דבגר מיירי, ופירש מלהיות שוב ערל, דעכו"ם אפילו נמול נקרא ערל, [כנדרים פ"ג מי"א], דדוקא בגר חיישינן שמא יטמא לשנה הבאה, ויסבור כמו שאשתקד הועיל לו הטבילה לכל טומאותיו שמקודם, כמו כן השתא, ולא יהיה יודע שאשתקד עכו"ם היה, שאינו מקבל טומאה, והשתא נתגייר ומקבל טומאה, אבל ישראל שמל את עצמו, אף על גב שצריך ג"כ טבילה, ככל ישראל שצריכים טבילה קודם לרגל [כביצה פ"ב מ"ב] אפ"ה א"צ הזאת ג' וז', ולא גזרינן ישראל אטו עכו"ם:

פרק ט

סעיף א
מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון

פסח ראשון:

סעיף ב
אם כן למה נאמר טמא או שהיה בדרך רחוקה

דלכתוב רחמנא איש אשר לא יכול לעשות פסח ראשון יעשה השני, והכל בכלל:

סעיף ג
שאלו

טמא ודרך רחוקה:

סעיף ד
פטורין מהכרת

בהזידו ולא עשו השני, פטורין, דהרי הכתוב פטרן מראשון:

סעיף ה
ואלו

שאר אנוסים:

סעיף ו
חייבין בהכרת

בהזידו ולא עשו השני:

סעיף ז
מן המודיעים ולחוץ

מודיעים היא עיר שרחוקה מירושלים ט"ו מיל, דכך שיעור מהלך אדם בינוני מהנץ החמה עד זמן שחיטת הפסח בין הערביים:

סעיף ח
ר' אליעזר אומר מאיסקופת

[שוועללע]:

סעיף ט
אמר ר' יוסי לפיכך נקוד על ה'

שבמלת רחוקה שכתוב בפרשה זו:

סעיף י
אלא מאיסקופת העזרה ולחוץ

דכל ניקוד למעט בא, כלומר סמי מכאן האי תיבה. וי"א מדכתב רבה על הנקודה דרשינן הכתב, כאילו כתיב "רחוק" דר"ל איש רחוק ואין דרך רחוק, ר"ל שמרוחק ע"י טרדותיו או ע"י חולשתו שא"י לרוץ לבוא לשם קודם שקיעת החמה, אמרה תורה שא"צ שישלח אחר לשם ע"י סוס להקדים לשחוט הפסח בעבורו:

סעיף יא
והשני אינו טעון הלל באכילתו

תנא ושייר ביקור, שיהיה מוכן ד' ימים קודם יום שחיטה, ושנשחט בג' כתות, דשניהן אינן רק בראשון ורק ראשון דוחה טומאה:

סעיף יב
ודוחין את השבת

אבל טומאה אינה נדחה מהשני, דמפני טומאה דחיתו ואיך יחזר ויעשהו בטומאה מיהו שייר גם בבבא זו שבירת עצם ונותר, דשייך בתרווייהו:

סעיף יג
הפסח שבא בטומאה לא יאכלו ממנו זבין וזבות

דבזיבה אפילו צבור נדחין לפסח שני. [וכתב אאמ"ו ע"ר הגאון זצוק"ל דנשמט במשנתינו מצורע, מדבל"ז אי אפשר שיאכל, דהרי פסח נאכל רק לפנים, ומצורע אסור לכנס]:

סעיף יד
רבי אליעזר פוטר אף על ביאת מקדש

בנכנסו זבין וזבות וכו' למקדש בשעת הקרבת פסח הבא בטומאה פטורין:

סעיף טו
פסח מצרים מקחו מבעשור

בי' לחודש. ואף דפסח דורות נמי טעון בקור ד' ימים, עכ"פ א"צ ללקחו ד' ימים קודם שחיטה, ובבקרו מוכר סגי:

סעיף טז
ופסח דורות נוהג כל שבעה

ה"ק וחמוצו אינו נוהג רק יום א', ופסח דורות אסור בחמץ כל ז'. והא דנקט כולהו

בפסח מצרים, ורק לעניין חמץ נקט פסח דורות, ולמה לא נקט כולהו בפסח מצרים, או כולהו בפסח דורות. נ"ל דנקט בכל חד מה שכתוב בו בפירוש ודו"ק:

סעיף יז

ותמורת הפסח אינה קריבה

ר"ל שמעתי מרבותי, שיש תמורת הפסח שנקרבת היא עצמה שלמים, ויש תמורת פסח שאינה קריבה, רק תרעה עד שתומם, ויביא אז בדמיה שלמים. וה"ה דהוה מצי למימר יש פסח קרב שלמים ויש פסח וכו', רק קמ"ל דאפי' תמורה איכא דלא קרבה, ולא אמרינן תמורה מתחלתה שלמים היתה:

סעיף יח

ואין לי לפרש

שכחתי איזה שאמרו שדינו כך ואיזה כך:

סעיף יט

הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח

שאבד הפסח, והפריש אחר תחתיו, ונמצא הראשון קודם שחיטת השני:

סעיף כ

ויקח בדמיו שלמים

דמדעומדין שניהן לפניו בשעת שחיטה, הו"ל אותו שלא שחטו, כדחהו בידים, ולהכי לא יקריבנו עוד:

סעיף כא

וכן תמורתו

בהמיר בפסח זה אח"כ גם כך דינו:

סעיף כב

אחר שחיטת הפסח

ר"ל אם נמצא הנאבד אחר שחיטת השני:

סעיף כג

קרב שלמים

דהרי לא נדחה בידים:

סעיף כד

או זכר בן שתי שנים

והתורה אמרה זכר ובן שנה:

סעיף כה
ויפלו דמיו לנדבה

שיטילו דמיו לתיבה שהיה בעזרה, להקריב מעות שבתוכו עולות נדבה, כשהמזבח, פנוי:

סעיף כו
המפריש פסחו ומת

ונשאר פסח בלי בעלים:

סעיף כז
הפסח שנתערב בזבחים

ר"ל שנתערב עם אשם ועולה יחד:

סעיף כח
ובדמי היפה שבהן ממין זה

דשמא היפה עולה היה, או פסח, או אשם [ולהכי לא הזכירה המשנה שיביא כדמי היפה, רק ב' פעמים, משום דא' מהג' שהיה וודאי יפה, פשיטא שצריך להביאו יפה כבתחילה, ולא שייך גביה הא דתני בסיפא שיפסיד המותר מביתו]:

סעיף כט
נתערב

הפסח:

סעיף ל
בבכורות

דמתן דם פסח ובכור שוין, ושניהן א"צ תנופת חזה ושוק, וסמיכה ונסכים:

סעיף לא
רבי שמעון אומר אם חבורת כהנים יאכלו

כל התערובות בליל פסח, ואעפ"י שממעט זמן אכילת בכור שנאכל לב' ימים ולילה א', ועכשו נפסל מחצות. ר"ש ס"ל מביאין קדשים לפסול. מיהו לרבנן דינו כפסח שנתערב בזבחים לעיל שירעו ושכשיוממו מביא כדמי היפה שבהן ב' בהמות לשלמים, והבהמות שהוממו גופויהו, אוכלן בתורת בכור בעל מום. ונ"ל דכ"ש במעשר רק נקט בכור לרבותא דל"ג בכהנים אטו ישראל. ענ"ל דלר"ש צריך לשחוט כולם. קודם לתמיד וימרס בדמן עד אח"כ [כפ"ח מ"ג] דאל"כ הרי עובר על עשה דהשלמ':

סעיף לב
ואמרה לאחר צא ובקש ושחוט עלינו

את האבוד כשתמצאנו:

סעיף לג
והם אוכלים עמו משלו

מדעשוהו שליח, ושלהן ישרף מדנשאר בלי בעלים:

סעיף לד
הם אוכלין משלהן

דהרי חזרו מהשליחות קודם שחיטת האבוד:

סעיף לה
והיא אוכל משלו

מדלא עשאן שלוחים לשחוט עליו:

סעיף לו
ושלהן יצא לכית השריפה

דשמא נשחט אחר שחיטת האבוד:

סעיף לז
ופטורין מלעשות פסח שני

דממ"נ באותו שנשחט ראשון יצאו, ואכילה לא מעכב:

סעיף לח
אמר להן

אחד מבני החבורה אמר להחבורה בשעה שיצא לבקש, אם וכו', והם לא עשאוהו שליח:

סעיף לט
הן אוכלין משלה

דהרי לא עשאוהו שליח שישחוט:

סעיף מ
והוא אינו אוכל עמהן

דשמא שלו נשחט ראשון:

דשמא שלהן נשחט ראשון:

סעיף מא
אמר להן

אם אחרתי וכו':

סעיף מב
ואמרו לו

כשתמצא האבוד שחטהו עלינו:

סעיף מג
ואם אין ידוע איזה מהן נשחט ראשון שניהן יוצאין לבית השריפה

וממ"נ פטורים מפסח שני:

סעיף מד
אינן אחראין זה לזה

אין משגיחין איזה נשחט ראשון, והוא אוכל משלו והן משלהן:

סעיף מה
שתי חבורות שנתערבו פסחיהן

קודם שחיטה, והרי אין פסח נאכל אלא למנוייו:

סעיף מו
אלו מושכין להן אחד

מן ב' הפסחים:

סעיף מז
אחד מאלו בא לו אצל אלו

ר"ל א' מחבורה זו בא אצל חבורה האחרת, משום שאסור להמשך כל החבורה מפסחם:

סעיף מח
וכך הם אומרים

ר"ל כל חבורה אומרי' להיחיד שבא אצלם אם וכו':

סעיף מט
אם שלנו הוא הפסח הזה

שמשכנו לנו:

סעיף נ
ואם שלך הוא הפסח הזה ידינו משוכות משלנו ונמנינו על שלך וכן חמש חבורות של חמשה חמשה ושל עשרה עשרה

שנתערבו פסחיהן, אז י' בני אדם שבכל חבורה וחבורה מתחלקין לי' הפסחים, ונעשו י' חבורו' חדשו', ובכה"ג כל פסח ופסח ישאר עכ"פ א' מבעליו הראשוני' עליו. אבל אם אנשי חבורה אחת פחותה ממניין הפסחים, כגון שנתערבו ה' פסחים, וחבורה אחת מהן של ד' בני אדם, אי אפשר להם בתקון זה, ואז צריכה אותה החבורה הקטנה להמנות עמם א' מהשוק, כדי שיהיו מספר אנשיה כמניין הפסחים:

סעיף נא

וכן הם אומרים

כשמשכו כל חבורה חדשה פסח א', אומרי' ד' שבכל חבורה להחמישי, אם שלנו הוא הפסח הזה וכו', וחוזר היא וג' מהחבורה ואומרים להאחר כך, וכן לכל הה' וכן בכל חבורה וחבורה:

סעיף נב

שנים שנתערבו פסחיהם

ראובן ושמעון:

סעיף נג

זה מושך לו אחד

פסח א':

סעיף נד

זה ממנה עמו אחד מן השוק

שאומר להאורח כל מקום שהוא פסח שלי תהא נמנה עליו, ולהכי צריך לאורח, כדי שכשימשוך ידיו מפסחו אח"כ, לא ישאר פסחו בלי בעלים:

סעיף נה

זה בא אצל זה

ראובן נלווה על האורח שבירר לו שמעון: נה*) ושמעון נלווה אל האורח שבירר לו ראובן:

סעיף נו

וכך הם אומרים

ראובן ושמעון כל אחד להאורח שבא אצלו:

פרק י

סעיף א
ערבי פסחים סמוך למנחה

ר"ל קודם למנחה קטנה, והיא בט' שעות ומחצה, וסמוך לה היינו בתחלת שעה י', שהוא תחלת רביעית האחרון של יום:

סעיף ב
לא יאכל אדם

מצה עשירה, אבל שאר מצה אסור אפילו מהבוקר, ופירות ובשר וכדומה, מותר כל היום רק לא ימלא כריסו מהן [תע"א]:

סעיף ג
עד שתחשך

כדי שיאכל מצה לתיאבון, ומה"ט אסור נמי במצה כל היום, דבמצה שיוכל לצאת בה בלילה החמירו טפי כדי שיאכלנה בלילה לתיאבון. מיהו מצה שנתבשלה עד שנתמעכה ונימוחה, [כמצה ברייא], או [מצה קלעסכען], מותר לאכלן בע"פ, אבל מצה מטוגן, [כמצה לאקשען, וקוגעל] או [פאנקוכען] שנעשה ממצה [רייביכס] או ממצה שרוייה, אסורים בע"פ [פרי מגדים שם]. מיהו מרור מדהו"ל בזה"ז בלילה רק מדרבנן, שרי ביום, ויש אוסרים. ויין מעט אסור, ומרובה שרי דמרובה גריר תאות המאכל [שם]:

סעיף ד
ואפילו עני שבישראל

שאין דרכו להסב, גם אין לו כרים להסב עליהן [תע"ב]:

סעיף ה
לא יאכל עד שיסב

ישב על מטה או ספסל, ויסמוך על צד שמאל בשעת אכילת מצה ושתיית ד' כוסות, אבל מרור א"צ הסיבה [תע"ה]. ומי שהוא אבל, צריך הסיבה, וישנה מעט, ובילבש קיטל בלי כסף [ח"י תע"ב סק"ה ולמג"א וט"ז שם פטור מהסיבה]. ובן אצל אביו, י"א צריך וי"א א"צ הסיבה. ותלמיד אצל רבו א"צ הסיבה. ואשה א"צ הסיבה, חוץ מאשה חשובה, ולדידן כולן חשובות [ונ"ל ראיה מח"מ סי' ס"ב], ואפ"ה אין נוהגות להסב, דסומכין על ראבי"ה דבזה"ז אין חיוב להסב. וכל הצריך הסיבה ואכל או שתה בלא הסיבה, לדידן

שאין דרכנו בהסיבה א"צ לחזור לאכול ולשתות בהסיבה, די"א דבארצינו פטורים מה"ט מהסיבה, ואף דלא קיי"ל כן, עכ"פ בדיעבד יצא [תע"ב]:

סעיף ו

ולא יפחתו לו

אפילו לאשה [שם]:

סעיף ז

מארבע כוסות של יין

כנגד ד' לשונות שנזכרו בגאולת מצרים, והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי, [ונ"ל שמרמזים לד' חסדים שנעשו להם בגאולת מצרים, והוצאתי, כנגד סבל פרך "הגוף", והצלתי כנגד "מממונם" שנצלו ממצרים תחת עבודתם שם רד"ו שנים, וגאלתי תחת "כבודם" שנתגדל כשנענשו מצרים על ידן ויצאו הם ביד רמה, ולקחתי כנגד רווח "הרוחני" שהשיגו כשלקחם הקב"ה לו לעם ונתן להם התה"ק, ולכן ראוי שישאו כוס ישועות על כל חסד וחסד לבד]:

סעיף ח

ואפילו מן התמחוי

ר"ל אפילו עני שבעניים שמתפרנס מהתמחוי, אם לא נתנו לו מהצדקה מחוייב לעשות מלאכה, או למכור מלבושו לצורך ד' כוסות [שם]. ותמחוי הוא קערה שרגילין היו לחזור בה בכל יום ונותנין בה הבעלי בתים כל א' מעט תבשיל מקדירתו, לפרנס בה העניים:

סעיף ט

מזגו לו

[איינשענקען] [ומלת מזג דומה בקריאתו למלת מסך שפירושו [מישען]. מפני שערבו מים ביינם בשעת שתייה. ונ"ל דלהכי קאמר מזגו דמשמע שאחרים מוזגים, דקמ"ל דלא ימזוג הב"ב בעצמו, רק אחר, דרך חירות [כרמ"א תע"ג]:

סעיף י

כוס ראשון

ושיעור כל כוס צריך שיחזיק רביעית הלוג, שהוא כשיעור ביצה ומחצה. וישערנו כך, יטול קדירה מלא מים, ויריקנו לתוך כלי אחר, ויתן לתוך הקדירה הרקנית ג' ביצים, ויחזיר המים עליהן, נמצא שהנותר מהמים בכלי האחר, הוא כשיעור ג' ביצים, וכשיחלוק המים, יהיה כל חלק רביעית. וי"א שממלא ב' קליפות ביצים בינונים, הוא

ג"כ שיעור רביעית. מיהו טעימת כל כוס, של ג' הראשונים סגי ברובו של רביעית, חוץ מכוס ד' צריך לשתות רביעית שלם, מדצריך ברכה אחרונה [תע"ב]:

סעיף יא

בית שמאי אומרים מברך על היום

ר"ל אומר קידוש:

סעיף יב

ואח"כ מברך על היין

בורא פה"ג. משום דתחלה בא היום ואח"כ היין, ותו דיום גורם ליין שיבא:

סעיף יג

ואחר כך מברך על היום

דתדיר קודם לשאינו תדיר, ותו דיין גורם לקידוש. שיאמר. ובמקדש על הפת ג"כ פליגי מה"ט, ובכולהו קיי"ל כב"ה:

סעיף יד

הביאו לפניו

לא פי' התנא מה הביאו, וסמך על מה דסיים, מטבל בחזרת, ור"ל הביאו לפניו מיני ירקות, כדי שישאל התינוק, מדאין דרך להביא ירקות קודם בציעת הפת והבע"ב מטבל וכו':

סעיף טו

מטבל בחזרת

ר"ל אפילו אין לו ירק אחר רק חזרת שיאכלנו אח"כ לשם מצוה עם המצה, אפ"ה יטבלנו ויאכלנו השתא ג"כ להיכירא דתנוקת וכלעיל, ואז, על אכילה דהשתא, יטבל ויברך על אכילת מרור אבל לא בפה"א מדאינו נאכל חי, וטיבול שני יאכל בלא ברכה [מג"א תע"ה סק"י, ולח"י, אטיבול ראשון יברך בפה"א ועל אכילת מרור]. מיהו אם יש לו שאר ירקות, עדיף טפי שיאכל בטיבול ראשון שאר ירקות. ושיעור אכילת מצה, כזית, דהיינו כחצי ביצה, וכמו כן במרור, וימעך החלל שבירק, כדי לשער יפה [תפ"ו]. וכשישתה מעט מים חמין אחר אכילת המרור, יסיר חריפת המרור מפיו כרגע [פסחים קט"ז א', וכן אני רגיל לעשות]. וחולה או זקן שאינו יכול לאכול מרור כשיעור, לא יברך עליו. ובאינו יכול לאכול מצה קשה, יטחון המצה ויאכל פרורים כשיעור זית [קס"ח ס"י], וטוב יותר לשרותה שלימה במים, ויאכלנה קודם שתהיה נמוחה [תס"א ס"ד]:

סעיף טז
עד שמגיע לפרפרת הפת

נ"ל דמלת "עד" לשון טרם הוא, כמו עד שאתה מזהירני על בני, הזהיר בני עלי [ספרי פרשת פנחס] וכ"כ עד שתשאלני וכו' [ב"ק נ"ה א'], וה"נ בבא אחריתא הוא, וה"ק טרם וסמוך שיגיע לפרפר את הפת [כך הגירסה נכונה], ר"ל קודם שרוצה לשבר הפת, כמו שנוהגין לשבר מצה האמצעית מדנקראת לחם עוני, ודרכו של עני בפרוסה [כפסחים קט"ו ב'], אז הביאו לפניו וכו':

סעיף יז
הביאו לפניו מצה

ג' מצות, דהיינו ב' ללחם משנה שצריך בשבת ויו"ט [כשבת קי"ז ב'] שיברך על העליונה המוציא, ואחד פרוסה מניח באמצע בין השנים, שיברך עליה על אכילת מצה. והא דקאמר הביאו לפניו. ה"ט משום שעקרו השולחן אחר הקידוש וסלקוהו מלפני בעל הבית כדי שישאל התינוק, לכן קאמר דהשתא לאמירת הגדה החזירוהו [תע"ה]:

סעיף יח
וחזרת

[מעערעטטיג], וי"א [לאטיך], ולח"י [קאפף זאלאט]:

סעיף יט
וחרוסת

שעושין מתאנים או תפוחים מרוסקים זכר לטיטת ומשימין בתוכי קנמון חתוך לפתילות דקות זכר לתבן, ואגוז זכר לישראל שנמשלו לאגוז, שנתרסקו בתוך הטיט [תע"ג]:

סעיף כ
ושני תבשילין

כנגד פסח וחגיגה. ונהגו בעצם של זרוע, וכזית בשר בראשו צלי, וביצה צלויה [שם]:

סעיף כא
אף על פי שאין חרוסת מצוה

דאינו בא רק לבטל טעם חריף שבמרור שמזיק לגוף:

סעיף כב
מצוה

שנעשה מתפוחים, זכר לטיט וזכר לאילני תפוח, שהיו יולדות שם בניהם בשדה מיראת

המצריים, ויולדות שם בניהם בלי עצב, ולר"א בר צדוק צריך לברך עליו אקבו"צ על אכילת חרוסת. ולא קיי"ל כן:

סעיף כג
ובמקדש

כלומר ובזמן שביהמ"ק קיים:

סעיף כד
היו מביאים לפניו גופו של פסח

ר"ל גם גוף הפסח צלוי הביאו אז לפניו:

סעיף כה
וכאן הבן שואל אביו

נ"ל דמלת "כאן", ר"ל אע"ג שכבר היה יכול לשאל כשאכלו ירק קודם הסעודה, חכם באחור ישבחנה, להמתין בשאלתו, דאולי יפרשו לו השנוי, או אולי יראה עוד שנויים וישאל על הכל ביחד, וכשרואה שמוזגין כבר הכוס לשתות ולא פרשו לו. אז שואל על הכל מה נשתנה [ואולי גם לזה רמז רש"י במ"ש אם היה הבן חכם, מלבד הכוונה הפשוטה דבאינו חכם אשתו שואלתו, כש"ס]. וגם מסידור שאלתו בהשכל, שמוה בפה חכם, שבתחלה שאל על מצה, מרור, וכולו צלי, וזה כסדר שהביאום לפניו, וכסדר אכילתן אח"כ [וכמ"ג], ואח"כ שואל על הטפלים, כטיבול והסיבה:

סעיף כו
הלילה הזה כולו צלי

בזמן המקדש שאל כך, ומתניתין כבן תימא דס"ל דגם חגיגה נאכלת צלי:

סעיף כז
אנו מטבילין פעם אחת

בגמ' קאמרי דה"ק שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת:

סעיף כח
הלילה הזה שתי פעמים

א' קודם הסעודה וא' במרור:

סעיף כט
מתחיל בגנות

גנות של ישראל, דהיינו עבדים היינו וכו', מתחלה עובדי ע"ז היו אבותינו וכו':

סעיף ל
ומסיים בשבח

שבחם של ישראל, דהיינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו, ולבסוף ברכת השבח, אשר גאלנו וכו':

סעיף לא
ודורש

ר"ל מפרש הפרשה:

סעיף לב
כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח

ר"ל שלא אמר פירוש של ג' דברים אלו:

סעיף לג
לא יצא ידי חובתו

ר"ל לא יצא ידי חובת הגדה, ולא קיים מצוה מהמובחר:

סעיף לד
על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים

פסח, על שפסח על בתי ישראל, שהיו ראויום להדרס תחת כפות רגלי מדת הדין כמו המצריים מדהיו עע"ז כמותם, ואפ"ה הקב"ה פסח עליהם:

סעיף לה
על שום שנגאלו אבותינו במצרים

ומצה על שלא הספיק בצקם להחמיץ [כך הגירסא בראש] כמו שנגאלו קודם הזמן הקבוע, מדהיו ראויים להשאר במצרים ת' שנה, ונגאלו בשנת רד"ו, כמו כן נצטוו במצה שיאכלו לחמם קודם זמנו הראוי:

סעיף לו
על שום שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים

ומרור ע"ש וימררו את חייהם, שגם על המרירות שנתמרר חיי אבותינו צריכין אנו לשבח לשמו ית', דקושי השעבוד השלים מניין הת' שנה:

סעיף לז
לעלה ולקלס

תשעה מיני שבחים נאמרו כאן, נגד תשעה הגלגלים שחשבהו קדמונים, לומר שהפך

הקב"ה טבעם וטבע כל הבריאה, בעבור ישראל עמו, אשר שת כל העולם והטבע תחת כפת רגלם:

סעיף לח

ומאפילה לאור גדול ומשעבוד לגאולה ונאמר לפניו הללויה

רצונו לומר ההלל של יה:

סעיף לט

עד היכן הוא אומר

ההלל:

סעיף מ

ובית הלל אומרים עד חלמיש למעינו מים

תרווייהו ס"ל שאין לומר רוב ההלל רק אחר המזון כדתניא חוטפין מצה בלילי פסחים, בשביל תינוקות שלא ישנו, רק לב"ש מטעם זה, לא יאמרו מההלל רק מזמור א' קודם הסעודה, ולב"ה מדלא נזכר במזמור ראשון יציאת מצרים וקריעת ים סוף, להכי ס"ל שיאמר ג"כ בצאת ישראל. [ואילה"ק הרי הו"ל הכא מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה. ולמה לא נשנה בעדות [פ"ד]. י"ל דקולא דאתא לידי חומרא הוא. שע"י שלא אמר כצאת מקודם. יצטרך לאמרו אח"כ. כשיכבד גופו עליו מחמת אכילה ושינה]:

סעיף מא

וחותם בגאולה

ר"ל ואומר אח"כ ברכת הגאולה, ופליגי ר"ט ור"ע בנוסחתה:

סעיף מב

ולא היה חותם

ר"ל פותח בברוך ואינו חותם בברוך, דדמי לברכת המצות והפירות, דכל הנוסח חדא הודאה היא:

סעיף מג

ונאכל שם מן הזבחים

חגיגה:

סעיף מד

ומן הפסחים כו'

דנאכל לבסוף על השובע:

סעיף מה
עד ברוך אתה ה' גאל ישראל

דמדהוסיף דברי רצוי, הו"ל ברכה ארוכה. שצריך לחתום בה בברוך ואח"כ נוטל ידיו לאכול מצה ומרור וסועד כדרכו:

סעיף מו
מזגו לו כוס שלישי מברך על מזונו

בה"מ:

סעיף מז
רביעי גומר עליו את ההלל

ואומר אח"כ גם הלל הגדול:

סעיף מח
ואומר עליו ברכת השיר

י"א דר"ל נשמת כל חי, שנקרא ברכת השיר מדמיוחד לשורר אותו בשבת וביו"ט אחר פסוקי דזמרה. וי"א דר"ל יהללוך, שנקרא ברכת השיר, מדהוא הברכה שאחר ההלל. ואנו נוהגין לומר תרווייהו, רק לא יסיים מלך מהולל אחר יהללוך, מדיסיים אחר ישתבח באותה ברכה עצמה [ת"פ]. ואחר יהללוך, מיד ישתה כוס ד' ויברך ברכה אחרונה, ואח"כ יאמר שאר הפיוטים [רט"ז שם]:

סעיף מט
בין הכוסות הללו אם רוצה לשתות ישתה

ולא חיישינן שישתכר, ולא יאמר הגדה, דשתייה שבתוך אכילה אינו משכר [אמנם נ"ל כמו דמחלקינן בעלמא בין שתוי לשכור [כא"ח צ"ט] כמו כן מחלקינן הכא, דדוקא שתייה קצת יותר מרביעית, אם הוא בתוך האכילה אינו משכר, אכל שכרות, דהיינו שתייה מרובה, ודאי אפילו בתוך אכילה משכרת, וכאשר יעיד הנסיון, מיהו לא חיישינן לה שישתה כל כך בתוך הסעודה]:

סעיף נ
לא ישתה

שלא ישתכר ולא יהיה יכול לגמור ההלל:

סעיף נא
ואין מפטירין אחר הפסח אפיקומן

כתב רבינו אליעזר אשכנזי במעשה ה', ששני המלות מפטירין ואפיקומן, יוונית הם,

[אפטיר] טעימה בלשון יון, [ואפא קומן] ר"ל אחר השומן, של פסח, כדי לקנחו מהפה. ואני שמעתי דבלשון יון [פטיירא] הוא אכילה [ועפי פאגאן] ר"ל אחר הסעודה ובלשונינו הוא [דעסשער], או [נאכטיש]. והן פירות ומגדים שאוכלין אחר הסעודה וקאמר התנא הכא דאסור לאכל שום דבר אחר אכילת הפסח. וה"ה בזה"ז אסור לאכול שום דבר אחר הכזית מצה שאוכל בסוף הסעודה, וכמו כן אסור לשתית שום משקין אחר הד' כוסות מה"ט. וי"א דטעם אסור השתייה, כדי שלא להעביר טעם המצה [ותמהני הרי כבר עבר ע"י ב' כסי בתראי]. אמנם עיקר טעם איסור השתייה כדי שלא ישתכר וימנע מלספר ביציאת מצרים עד שתחטפנו שנה, לפ"ז משקה שאינה משכרת רשאי לשתות:

סעיף נב

ישנו מקצתן יאכלו

הן עצמן כשיקיצו:

סעיף נג

כולן לא יאכלו

דנראה כאוכלין הפסח בב' מקומות ואע"ג דאכילת פסח מצוה דאו', יש כח ביד חכמים לעקור דבר מ"ה בשב וא"ת [כיבמות ד"צ א'],

סעיף נד

נתנמנמו

[שלוממערן], דקרו ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא, דהיינו כששואלין אותו איה הנחת כלי זה. לא ידע להשיב, ואם שואלין איתו הנחתו במקום פלוני, משיב הן:

סעיף נה

נרדמו לא יאכלו

ר' יוסי אירשא נמי קאי, דגם במקצתן דוקא בנתנמנמו יאכלו, אבל בישנו, שנשתקעו בשינה לא יאכלו הישנים כשיקיצו, וה"ה בנתנמנמו כולן יאכלו, והכי קיי"ל מיהו דוקא בנשתקעו בשינה אחר שהתחיל לאכול אפיקומן, אבל שינה שקודם לכן לית לן בה [תע"ח]:

סעיף נו

מטמא את הידים

מדהו"ל נותר גזרו שיטמא את הידים, כדי שלא יתעצלו באכילתו:

סעיף נז
הפגול

באמר השוחט הקרבן בשעה ששוחט, ששוחט על מנת לזרוק דמו לאחר זמן הראוי לזריקתו, או על מנת להקטיר ממנו חוץ למקדש, או חוץ לזמן הראוי להקטרתו, דבר הראוי להקטיר ממנו, או על מנת לאכול ממנו חוץ למקום הראוי לאכילתו, דבר הראוי לאכול ממנו, וכמו כן באמר להקטיר או לאכל חוץ לזמנו או חוץ למקומו, בשעת קבלת הדם או בשעת הולכת הדם למזבח או בשעת זריקתו [ועי' תוס' ב"מ דמ"ג ב' ד"ה החושב]. בכל אלו נקרא פגול, שגזרו רבנן טומאה על הקרבן המפוגל, משום חשדי כהונה שחשודים לפגל ולהפסיד קרבן אדם ששונאים אותו, לפיכך גזרו שיהיה כל בשר כביצה מהקרבן, ראשון לטומאה, וכל הנוגע בכביצה ממנו, יהיו ידיו טמאות עד הפרק, ויהיה צריך לטבול ידיו קודם שיגע בקודש. ומדגזרו עליו טומאה לא יפגלו, דטהרות חמירא להו טפי משפיכות דמים [כיומא כ"ג ב']:

סעיף נח
בירך ברכת הפסח

והיא אשר קדשנו במו"צ על אכילת פסח:

סעיף נט
פטר את של זבח

א"צ לברך באכילת חגיגה:

סעיף ס
בירך את של זבח

והיא אשר קדשנו במו"צ על אכילת חגיגה:

סעיף סא
ולא זו פוטרת זו

כ"ע ס"ל דדם פסח בשפיכה, שמסמיך המזרק לקיר המזבח ושופך הדם להקיר בנחת, ודם חגיגה בזריקה, דהיינו ככל הקרבנות, שעומד עם מזרק הדם מרחוק ממזבח, וזורק הדם מרחוק להמזבח, רק ר"י ס"ל דזריקה בכלל שפיכה, ואם שפך אותו שאמרה תורה לזרוק, יצא אבל אם זרק הנשפך, לא יצא, להכי ברכת הפסח שעבודתו כשירה גם בחגיגה, פוטרת ברכת החגיגה, ולא איפכא: ור"ע ס"ל דבכל אחד אם שינה עבודתו לא יצא, להכי אין אחת פוטרת חברתה: